

A. BOJCOWA E. LEBEDEWA

LENIN HOKTOLIN

Успенгиз 1935 Москва - Ленинград

A. BOJCOWA, E. LEBEDEWA

LENIN HOKTOLIN

ƏWƏDI
ƏLƏKƏSIPTI TATIGAWUN
HƏGDİL ILƏL ZARITİN

Prof. Dr. P. Šmita
dāvinājums.

31704.

UCPEDGIZ
1935

MOSKWA

LENINGRAT

А. БОЙЦОВА, Е. ЛЕБЕДЕВА

ПО ЛЕНИНСКОМУ ПУТИ

ЭВЕНКИЙСКИЙ БУКВАРЬ ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ

В составлении букваря принимали участие студенты
Института Народов Севера
И. БОРИСОВ и Н. ШАНГИН

Утвержден

*Научно-Исследовательской Ассоциацией
Института Народов Севера ЦИК СССР
и.л. П. Г. Смидовича*

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА 1935 ЛЕНИНГРАД

oror

o

r

o

r

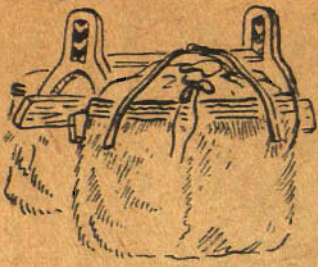
oror

oron

oron

oror

oror oron oror oron

i n i

li *li*

ini

i ni

l *l*

inil

i n i l

ini

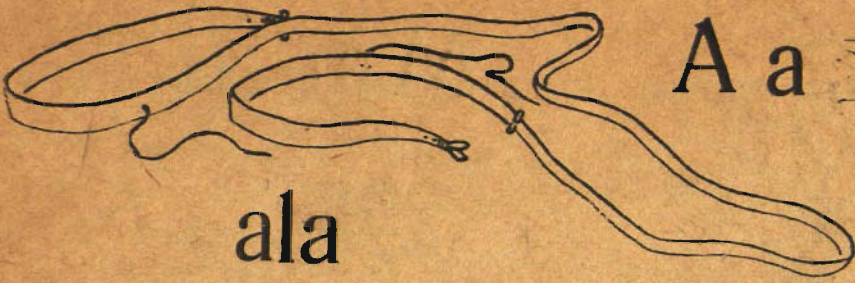
Oron inin.

inil

Oron inilin.

iii ini oron inin

lll inil oron inilin

A a A a

ala

a l a

ala

alal

oron

oran

ilan

oror

Ilan oror.

Alal ilan.

Oron alan.

a a a ala ilan

o o o Oron alalin.

M m *M m*

mo
moma
mana
nama
mar

mo

m

o

Oron naman.

Oron inin.

Ilan mol.

m m m mo nama

Oron namalin.

amin

molam

namam

Oronmo namam.

mamam

manam

mo

mar

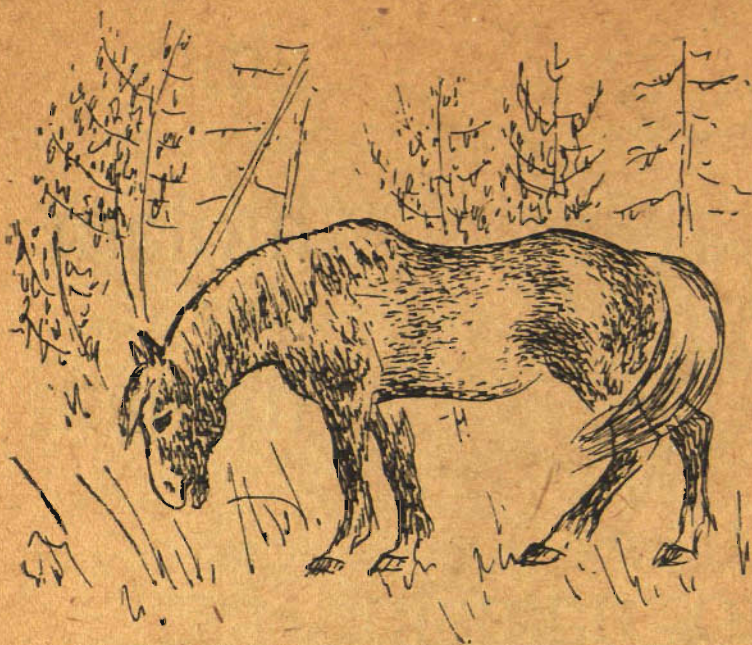
Oronmo mamam.

Aminmi molaran.

Anna oronmo namaran.

A A A Aminmi molaran.

U u

u u

murin

mu

rin

niru

mu

ulam

urin

lamu

ilam

murin

umun

uram

murir

uman

ulim

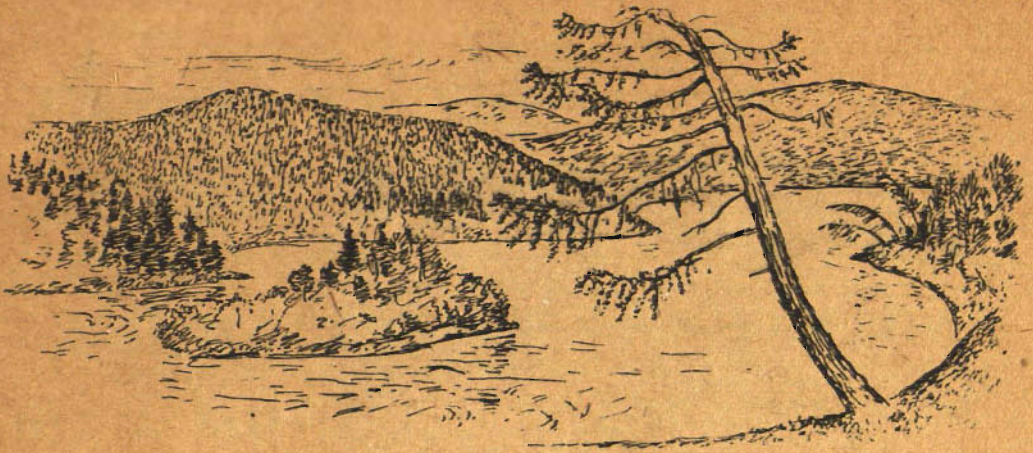
Umun murin.

Murinmi ulim.

Urinmi om.

u u u murin urin

U-U-U Umun murin.

Bi bira ra

B B

B b

bira
bur

bali
bona

BOLO
BOLONI

Bi BUM.

Bi ILAM.

Bi BURIM.

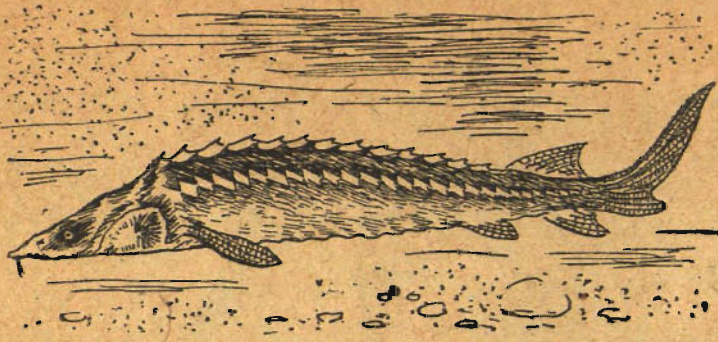
Bi ILM.

Bi UMANMA BUM.

Bi ORONMO NAMAM.

bbb bira bur boloni

BBB Bi oronmo namam.

Tt

Tt

tana

ta na

t a n a

tana

taman

talu

tiru

timani

mata

tamam

talulam

tatim

Bi alali tamam.

Bi birala talulam.

Murinmi ulim.

ttt tana talu tiru

TTT Tamam alali.

kalan
ka lan

K k

K K

kalan

uki

kulin

luki

amaka

uluki

Amaka kalanmi ollonon.

kumalan
atirkan
tatkit

Atirkan kumalanmi oran.

Bi tatim tatkittu.

K K K kalan kulin amaka

K K K kumalanmi oran.

Aminmi urinmi bakaran.

Akinmi oronmo mamaran.

Makar oronmo namaran.

Amaka oronmi bakaran.

Bikittu ilan oror.

*M M M Makar oronmo
namaran.*

Bi kalanma bum.

Amaka kalanma ollonon.

Atirkan kumalanmi oran.

Mittu ilan kumalar.

—
Mittu umun murin.

Bi murinmi ulim.

Mittu ilan kumalar.

dil

d i l

D d *Dd*

dil | dukum

adi | dolbo

adil | dil

idu | adil

Bi dukum.

du kum

Bi dukum: *dolbo dil adil*

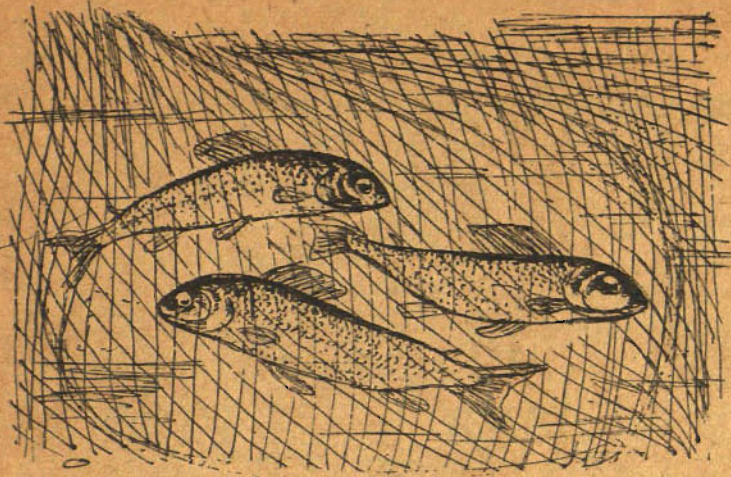
Adil biradu. Turaki doran.

Idu ukil? Ukil biradu.

Idu turaki? Turaki modu.

d d d dil adil nadan

У У У Ydu ukil? Ukil biradu

N

N

Nirul adildu.

Idu nirul? Nirul adildu.

Idu adil? Adil biradu.

Adi nirul adildu?

Adildu nadan nirul.

Idu tanal? Tanal biradu.

Okin adilinni? Bolonidu adilim.

Idu adilinni? Biradu adilim.

Bi adilim amuttu.

Adi ukil biradu?

Biradu ilan ukil.

N N N Nirul adildu.

G g

Gg

gara

ga ra

g a r a

gara

daga

gida

goro

ulguki

agi

Garadu bokoto.

Ulguki garadu.

Gorodu agidu bikit.

Agidu motil, kumakal.

Idu ulguki? Ulguki garadu.

Idu gagil? Gagil amuttu.

g g g gara gida ulguki

G G G Goro agidu bikit.

Tatkit.

L I .

Gorodu agidu bikit.

Bikit bira dagadun.

Bikittu tatkit.

Bi tatkittula nulgim.

Tatylim.

Tatkittu Luka, Naum, Anna.

Luka, Naum dukura:

Tatkallu! Tatkallu!

L l

L L L Luka, Naum dukura

Tatkallu! Tatkallu!

əni

ə ni

ə n i

ə ə ə ə

əni

əni

əntil

əkin

nəkun

kətə

koto

iktə

dət

əməm

ətəm

ənəki

ədin

Bi agila əməm.

Agidu kətə ulukil.

Bi əkinnunmi nulgiktəm.

Əninmun nəkunnunmun

agiduk birala nulgirə.

Akinmi gorottu billən.

ə ə ə ni kin kətə

ə ə ə Əninmi ulukittu.

Atirkan gunən:

— Kə, oronmo onogot!

Atirkan Lukanun agila əmərə.

Gorokokunma oronmo onira.

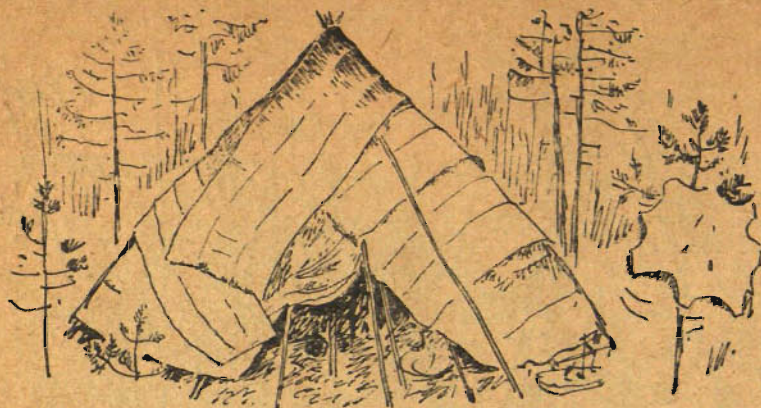
Timarduk dolbonila girkuktara.

Dərurə. Takəndu təgərə, də-
rumkittə.

Taduk oronmo bakara.

Atirkan gullən: — Ma! ma! ma!

Oron doldiran, əmərən. Atir-
kan orondu ugran.

3 3

3 3

3u

3

u

3u

zolo

zukan

zul

zagda

zələki

zur

ziktə

zantaki

Mundu zul talumal, momal.
Luka momadu zudu vizərən.
Atirkan talumadu zudu vizə-
rən.

Mittu bikittut zur zul momal.

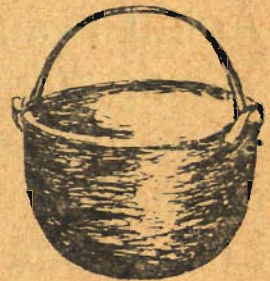
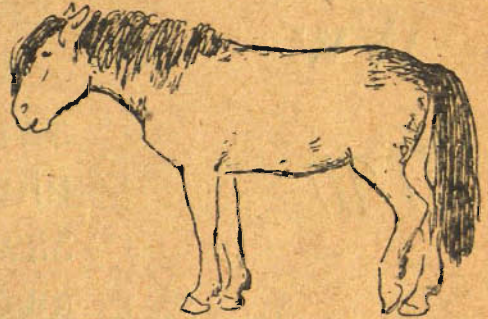
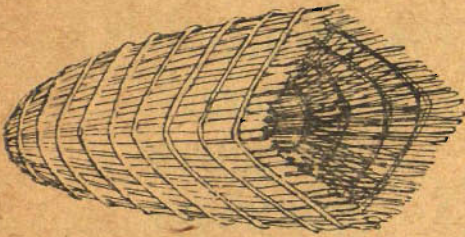
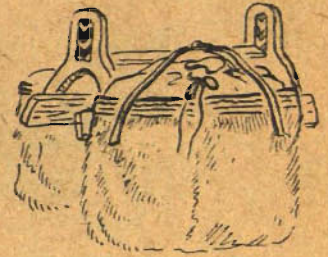
Momadu zudu tatkit.

Momadu zudu klub.

3 3 3 ziktə, zələki, zu

3 3 3 zagdagdu kətə ziktəl.

Dukukal!

*Kalan, uki, uluki,
kulin, murin, nama.*

Ww

3

зaw

a

w

Ww

awun
uliwun
zawil
awdu

awdun
awgarat
dawlawun
dukuwun

Iwan agila əmərən.

Agidu Iwan Lukanun bakaldiran.

Taduk zuktə girkuktara.

Iwan moṭi uzawan bakaran.

Uzanal, motiwa bakara.

Luka motiwa warən.

Luka Iwannun motiwa ororzi zulawər
iniwrə.

www zaw, awun, dawlawun.

Iwan motiwa warən.

Зуганиду.

Әwәнki bira dulindulin zawrazәрән.

Зуганиду motil, kumakal birala әmәwkił.
Motil, kumakal birala irgaktalduk әmәwkił.

Әwәнki motila dagamallan.

Tarawә warән. Taduk zulawi әmәрән. Зу-
дуwi atirkantiki gunән:

— Zawduk ullәlwә ganakәł!

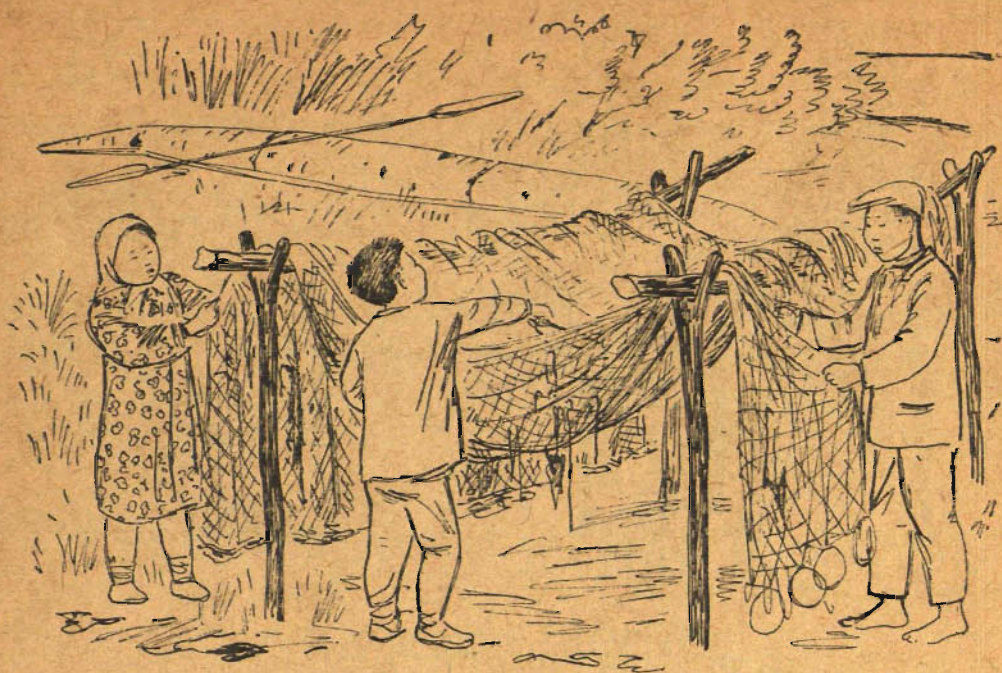
Atirkan ullәlwә әmәwrән.

— Kә, ullәwә irikәł!

gunән әwәнki.

Ullәlwә irirә, zәwrә.

Kuḡakar.

Kuḡakar amtilduwar kətəwə bələzəwkil.

Zuga nuḡartin amtilnunmar ollomizawkil.

Ororwo oḡkowzowkil.

Əntilduwar zudu kətəwə bələzəwkil.

Nuḡartin molawkil, talulawkil.

Bolo əwənkil kuḡakarwər tatkitula əməw-
zəwkil.

Tikin tatkitu əwənkil kuḡakartin kətə ala-
guwzara. Tatkitu nuḡartin dukuwkil, taḡiwkil.

Kuḡakarwə tatkitula

əməwkəllu!

Ēā

Ē ā

nāku

bægā

ətirkān

tægā

bærkān

idægā

nāku

nā | ku

Ētirkān umunmā ukiwā oran.

Taduk Lukatki gunān:

— Ukiwā tulēnākāl!

Luka birala əmərən. Ukiwā tulərən.

Taduk zulawi əmərən.

Timatnə ətirkān birala ukilā əmərən.

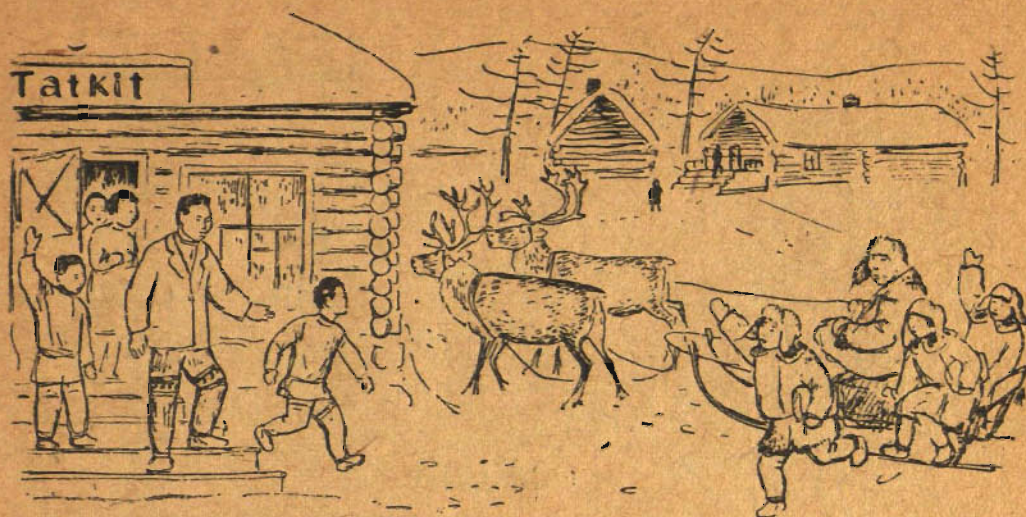
Ukidun kətə ollol. Ētirkān ollolwo garan.

Zulawi əmərən. Zulawi kətəwə ollolwo

əməwrən.

Ē ā ā nāku, Ētir, bærkān

Ētirkān ukiwā oran.

Kuņakar tatkittu.

Ətirkən kuņakartiki gunən:

— Kə, tatkittula ğənəgət! Kuņakardu bə-ləkəllu!

Əntiltin nuņardutin bələllə. Kuņakardu bə-lərə. Ətirkən gunən:

— Kə, təgəkəllu!

Kuņakar tolgokidu təgərə. Nuņartin tolgokilzi ğənəzərə. İjiməmə oran.

Kuņakar doņotollo. Tatkit daga oran.

Kuņakar urunə. Nuņartin tatkittula daga-malla.

Tatigamni nuņarnuntin bakaldiran.

Kuņakar tatigamnininun tatkittula irə.

Kuņakar tatkittula məvə.

C c *cc*

ciwa	calban
colko	cərumə
cuka	catirə
curin	coŋal

calban

cal

ban

Urədu murəli cərumə.

Umnət moti icəwullən.

Nuŋan illan, dolcacillan.

Taduk cukawa oŋkollon.

Iwan urəli ɣənəzərən.

Nuŋan motiwa icərən.

Iwan cokonon motiwa, urarən.

Iwan moti amarduŋ cokoncozono ɣənəzərən.

Motiwa warən. Ulləwən zulawi ororzi iniwzərən.

ccc calban cuka ciwa

CCC Cuka urədu baldiran.

Nəlki.

Nəlki Makar agila əmərən.

Tadu dəlkənmə oran. Tadu k zulawi əmərən.

— Kə, nulgigət!—gunən Makar.

Bira dagalan nulgirə. Tadu urinnərə.

Makar gunən Annatki:

— Bi biratki ukiwə tulənəktə!

Makar ukiwi tulərən. Tadu k zulawi əmərən.

Timatnə ünə təgərən. Biralə əmərən.

Makar ukidun ollol kətə. Makar ukidukwi
ollolwo garan. Ukiwi tulərən. Tadu k zulawi
ollolwo əməwrən.

Anna kətəwə ollolwo icərən, urunən.

D D D Dəlkəndu nəkü.

В ә j ә

Jj *yj*

Вәјә

Вә

јә

Вәјә
 Вәјун
 Ваян
 аја

jurən
 jəgin
 jako
 ajim

Munji brigadawun.

Munjidu brigadaduwnun jəgin wəjəl.

Brigadaduwnun ənəlgəl acir.

Bolonidu adililzi ajat ollomotcocowun. Kə-təwə ollolwo wacawun.

Adililduliwar kotawar tamaraw.

Mərduwər turukədərəw.

Bəjətkin ollonjilduliwar towarilwa gara, tugəniwə ələkcənjəwər.

Munji brigadawun zuləgu.

lj

jjj yyy

Ərilwə turərwə dukukal tugi:

bajan rajon jəgin

bəzun bəzə jürən

caj

Ulundaj

quzəj

Yoligir

Ajitrkit

Ucwrqidu rajondun ajitrkitwa ora

Yoligir nələm muzəren.

Yoligir ajitrkittula mərən.

Ajicimni nələwan icərən.

Yoligirdu bəqəwə burən.

Yoligir nələm aja oran.

Ərildu turərdu zurwə „I“ dukuka!

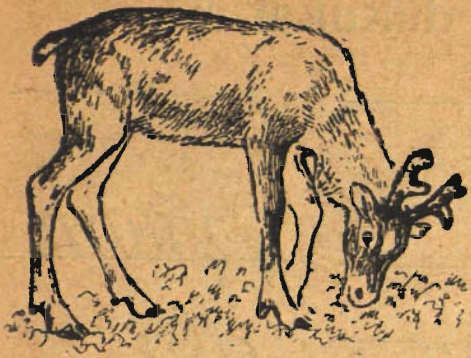
ollo ollon gullon
ella əllun dukullan
ulla kokollo tapıllan

Ulundaj

Anna Ulundajdu otaktawa
awınma, kokollolwo ullıcn.
Ulundaj otaktawa awınmi
kokollolwi tıttın.

Tatkittula mıcn. Tatkittu
dukullan, tapıllan.

Ulundaj tatıgarwzmi stıcn.
Amindularwi ollomokittula
mıcn.

ewkan
ew kan

Bega

B e g a

Ee ee

Elena	ekun
bega	ella
ewkan	ema

Dəlkin.

Elenadu ewkanin bicān.

Ewkanin bagdama bicān.

Elena ewkanmi irgicillən.

Ewkanin multakan oran. Bolo multakanin dəlkinziwi burkiləllən. Elena multakanmi dəlkinmān arkiran.

Multakanin mērdērērən, aran-aran giraniran. Elena multakanin togoron, taduk burən. Elena multakanmi sot mulanən, gunən:

— Ələw multakanmi bicān.

Oron burkilləkin, ororwo ajicimniwa ərikəl!

eee ewkan ekun bega.

eee Elena ewkanmi irgicillən.

Ərildu turərdu dukukal e:

be erun ge

bega ekun ezaran

merwan ewkan ella

Elena ezaran? Elena arwinma
ullizyon.

Ərildu turərdu dukukal ə (urumkunmə):

brin rin win

ədu ilə nwanke

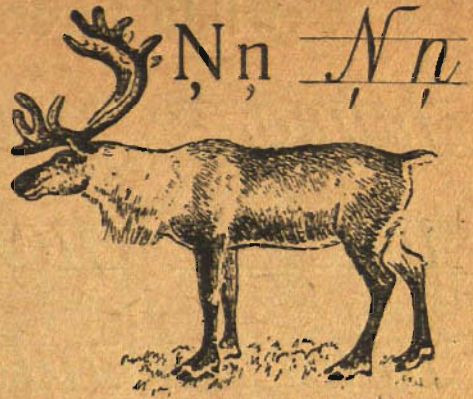
tagəm ələ mür

Ərildu turərdu dukukal ē (ḡonimmo):

bē rīn məcən

bəgē ilē ḡanəcən

tagē əlē bəkən

ḡami

ḡogarkan

ḡa

mi

ḡo

gar

kan

ḡa

mi

Munḡidu artelduwun zur brigadal.

Umundu brigadadu Liḡtəkə hḡdigun.

Gedu brigadadu ḡurdawul hḡdigun.

Liḡtəkə brigadan əḡnəkər baldindutin ajat ororwi ətəjətçəcən.

Əntilwətin oḡkotki tiniwki.

Əḡnəkərwi uḡiwki, lawiktala buwki.

ḡurdawul brigadan ərut ororwi ətəjətçəcən. Əḡnəkərwi əwki ulirə.

Tarit ḡurdawul əḡnəkərin digin burə.

Liḡtəkə əḡnəkərin əcət̄in burə.

Əḡnəkər baldindutin ajat icət̄kəllu!

ḡ ḡ ḡ ḡami, ḡogarkan.
ḡ ḡ ḡ ḡami, ḡogarkan bikittu

Ərildu turərdu dukukal ƣ:

nama nəkü nükts

ini nonon nadan

nivü nulgi nənəm

Bi nadanma nivulwa wam.

Nəkunmi oyonmi namayan.

Ərildu turərdu dukukal ƣ:

ƣals ƣinakin ƣorcam

ƣegu ƣonim ƣöləm

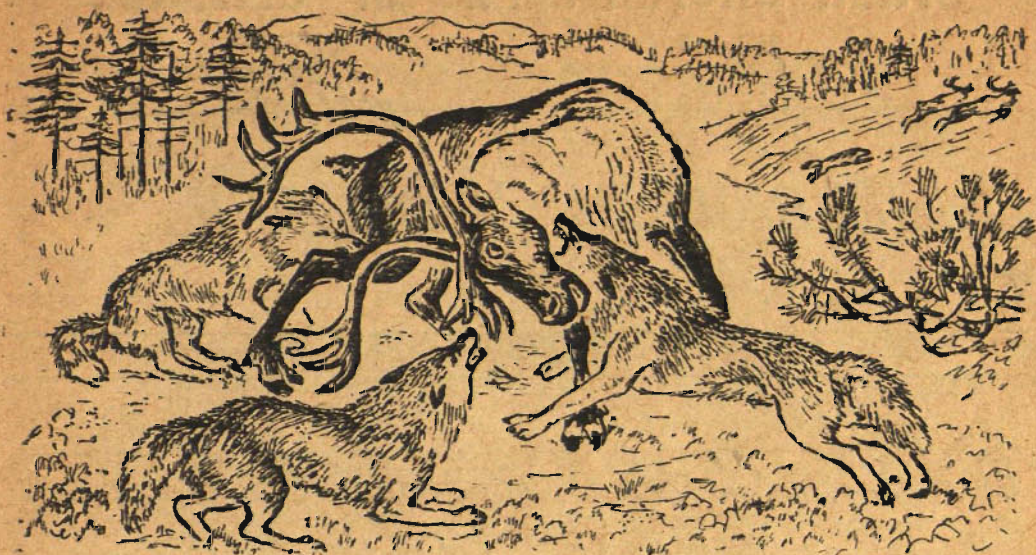
ƣaƣ ƣur ƣənəm

Ərildu turərdu dukukal ƣ:

ƣama ƣur ƣəƣnə

ƣami ƣəkə ƣaƣna

ƣamazi ƣan ƣuƣun

Irgicil.

— Tirga nulgiññēp! — Ami gunən.

— Iwan, Nikonor ororwor bakakallu! Oror gorolzonotin.

Iwan Nikonornun ororwor gäläktəzərə.

Nikonor urəwə tuktirən, irgicil uzalwatin icərən, ɲələllən.

Ororwi gäläktənə, birala əmərən.

Tadu umunmə oronmo irgicil zəpcəl.

Nikonor Iwanma ərirən:

— Əməkəl, əməkəl!

Iwan əmərən. ɲənərə birawa əjəki.

Əzilə ororwor bakara.

Zur orortin acir, umukən ɲami, umukən gilgə.

W W W Wakallu irgicilur!

Ərildu turərdu zurwə „n“ dukukal!

dunnə

gunni

тунникан

эмәнни

Bolo

Bolo molduk arwənnal

bucurkil.

İdin arwənnalwa dəgiwəm.

Никоноч тунникамизачан.

Утунтə тунникантə wəчən.

Nənnadukin əwunmi oçan.

Атакан ітәнна дуннəлə

bucuzəjən.

Fəli dunnə bagdarcəzəzəçan.

Никоноч улумилзəjən.

Maludu aminmi tægətcərən.

Aminmi damgətizəran.

Darila əninmi kumalanmi ozarən.

Akinmi gorottu tətcarən.

Bi akindulawi dukuwunma dukuzam.

Bi dukuzam: on bu vizəgəw,

on bi tatkittu tətcam.

Aminmi mintiki gunən:

— Dukukal, on bi ulumim.

Bi aminmi gunzəriwən dukum.

Dukuwunduwi oqom aminmi bəjuktəzə-
riwən.

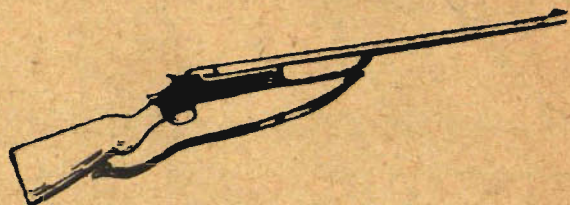
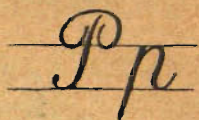
*Bi akindulawi dukuwunma
dukuzam.*

pota

po ta

P p

pəktirəwun

purta	zəptilə	pəktirəwun
pota	upkat	kooperatiw

Petrdu aja pəktirəwunin.

Petr kətəwə ulukilwə, zələkilwə wacan.

Kooperatiwdu əməwrən.

Kooperatiw ulukiñilwən garan.

Petr kooperatiwduk ulukiñilduliwi, zələkiñilduliwi purtawa, pulilwa, zəptiləlwə garan.

Kuñakarduwi əwiqərətin garan.

Nəkunduwi pəktirəwunmə garan.

Upkat əwənkil, bukəllu ulukiñilwər, zələkiñilwər kooperatiwdu!

p p p pota purta kooperatiw

P P P Petrdu aja pəktirəwunin

Irgi.

Timatnə Iwan cəkəkə-
kəgdu zur zələkil uzal-
watin icərən.

Tirgakakin əmərən
cəkəkəkəgdulə. Zələkil
uzalwatin bakaran.

Uzaran, uzaran.

Birakandula əmərən.

Birakandu zələkil ug-
dukitwatin icərən.

Tadu carkanmi (baltawi) tulərən.

Zulawi ɣənurən.

Timatnə əmərən, carkandun zələki tagaca.
Iwan urunən, zələkiɣmi garan.

Carkanmi tulərən. Zulawi ɣənurən.

Timatnə nəkunmi uɣnən.

Nəkunin akinmi carkandulan əmərən.

Akinin carkandun zələki irgiwən bakaran.

Zələki irgiwən garan. Əmərən zulawi, ɣunən:

— Bi zələkiwə wam.

Əninin ɣunən:

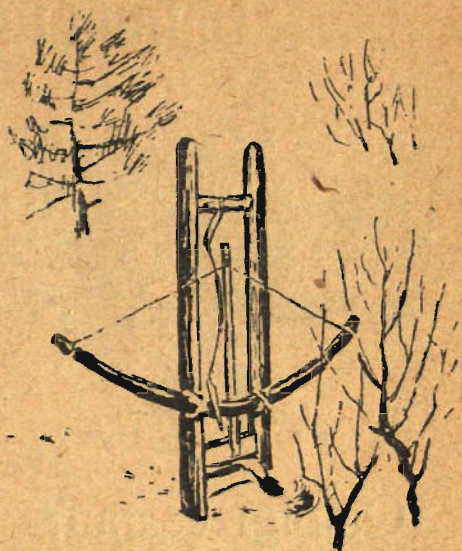
— Wannı? Kə! kə! kə!

Garan irgiɣmi, ɣunən:

— Ər zələkiɣw!

— On-ka irgiwən əməwunni?

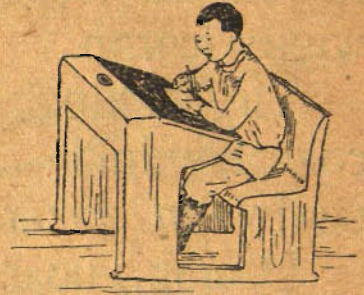
— Zələki irgiliwi tagaca, irgin burucə,
mənin cucaca.

Dukukal iləl ezariwatin:

Omolgi ezaran?

Alaguwumni ezaran?

Ətirikān ezaran?

Ajicimni ezaran?

Bəjucimni ezaran?

Ollomimnil ezara?

halka

h a l k a

H h *H h*

Hawalkit.

Ətir-kən hawalkittu hawalzaran. Nuğan halkat purtalwa ozaran. Nuğandun halkalin hujukur, həgdil. Nuğan ajalwa purtalwa ozaran.

İlmakta omolgi hawalkittula əmərən, ətir-kəntiki gunən:

— Mindu həgdijə purtaja okal!

Ətir-kən omolgitki gunən:

— Hawalkittu minnün hawalkal!

Omolgi gunən:

— Kə, hawalgat!

Nuğartin hawalkittu hawalilla.

Omolgi purtajawi halkat oran.

h h h halka hawa

H H H Hawalkittu ətirkən

hawalzaran.

asi

asatkan

a s i

Əwənkil asaltin.

Əwənkil asaltin kətəwə hawalzawkil. Nu-
 ɣartin ulumizəwkil, kətəwə ulukilwə wawkil.
 Asal mənəkər nulgiwkil, zujawar owkil. Ta-
 duk nuɣartin zudiwa hawawə upkatwan ha-
 walzawkil. Zəptiləlwə iriwkil. Asal molawkil,
 muləwkil. Asal nannalwa iwkil. Nannaduk
 huɣtutikirwə tətılwə owkil.

Nonon əwənkil asaltin tatigajə acir biɣ-
 kitin. Eja-da əɣkitin sarə. Tikin asal kolhos-
 tula irə. Nuɣartin hawalkittu tətılwə ullizəwkil,
 nannalwa iwkil. Asal tatkicildu tatilla. Asal
 sowetildu, kooperatiwildu hawalilla.

sss sowet, asi, asatkan

SSS Sowetildu asal hawalilla

Задан.

Amakan ollomocilmi, Iljadu adilin, zawin acir. Nuḡan Lukindula əməksə, ḡunən:

— Amaka, ollomomuzam, mindu zawiw, adiliw acir. — Lukin ḡunən:

— Ərti bakazar zawja-gu, adilja-gu.

Lukin Iljadu zawwa, adilwa burən.

Ilja urunən, ollomocillan.

Kətəwə ollolwo warən, zaldazərən:

— Kə, adiljawi, zawjawi gazaḡaw.

Ilja ətərən ollomotcomi. Lukindula əmərən, ḡunən:

— Amaka, bi ollolwo kətəwə wam. Adilwas, zawwas əməwum. — Lukin ḡunən:

— Kə, aja! — Ilja ḡunən:

— Zawduliwi, adilduliwi asuna gazaḡas?

Lukin ḡunən:

— Ərti wanəlwi kaltakawan buzənni!

Ilja olloḡilwi kaltakawan burən. Zawjawiwal, adiljawiwal əcən gara.

Tikin Ilja umunupkittulə irən.

Munji kolhoswun.

Munji kolhoswun 1929 anjanidu owcan.

Tēli kolhostula kətə əwənkil icētīn.

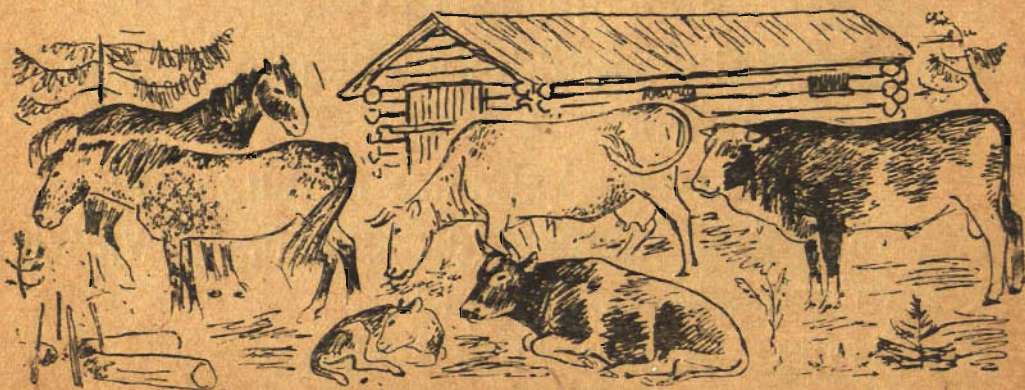
Kolhostula əzəliwər irə, nuḡartin hərəkət
nulgiktəzəḡkitin, bəjumətçəḡkitin.

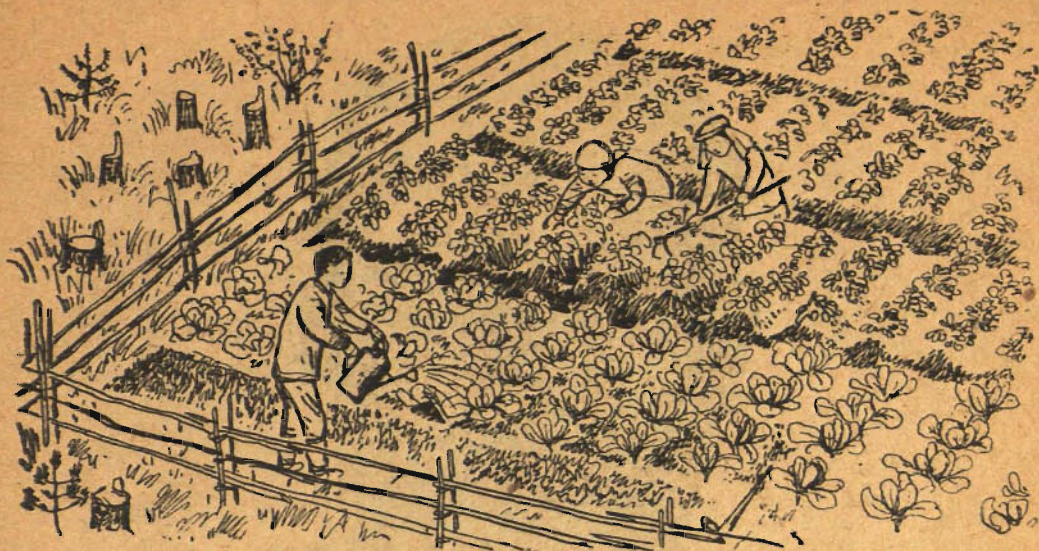
Tikin nuḡartin umukāndu billə.

Momalwa zulwa ora, ərildu zuldu bizərə.

Tikin kolhostu kətəməmə murirtin, maca-
ləltin bisi. Tikin kolhogir dunnəwə nəktəzərə.

Nuḡartin kartoskalwa, kapustalwa baldiwkan-
zərə.

Kolhogir brigadalzi hawalzara. Brigadal brigadalnun gukcanmatcərə. Ətirkər ilmaktalnun gukcanmatcərə.

Kolhostu kuɟakarwə irgitkitwə ocatin.

Asal hutəlwər irgitkittulə əməwzərə.

Umukəndu asal bəjəlnun hawalzara, tirganiwa upkatwan hutəltin irgitkittu əwizərə.

Tikin kolhogir nonoptiwa biniwər acinɟira, omaktawa biniwər ozara.

Upkat zadənil, kolhostula ikəllu!

Umukəndu hawalkallu!

Kolhostu kuɟakarwə

irgitkitwə ocatin.

Lenin.

Girki Lenin

Mitji alagumnit,

Mitji nuɣnimnit.

Mit Lenin hoktolin ɣənəzərəp.

Tugi upkattu dunnəldu hawamnil ɣunzərə.

Tugi upkattu dunnəldu kommunistil ɣunzərə.

Mit Lenin hoktolin ɣənəzərəp.

Stalin.

Girki Stalin Leningi ajatku alaguwumnin.
Bolsewikil partijatin nuɣnimnin.
Upkattu bugaldu hawamnil klasstin nuɣ-
nimnin.

Mitɣidu okittut nuɣnimnin.

*Girki Stalin Leningi ajatku
balamnin.*

Kolhos „Omakta Hokto“ nuḡniwundulēn.
Maksimduk Sanginduk.

Əjəciwun.

Bi gələzəm, kolhostu „Omakta Hokto“
minə, hutəwəw, asiwaw gadasun.

Bi zadaḡ bisim. Minḡi ororwi zan-digin,
zur adililwi, umun zawiw.

Əmukin bəjuktərəkiw, urgə.

Bi kolhostu hawalmuzam, ajatmarit bizəl-
dəwi, omaktaja binijə odawi.

2 sonkandu 1935 anḡanidu

Maksim Sangin.

Z z

z z

Gazeta.

Mitjidu rajondut gazeta juzəwki.

Gazeta gərbin „Omakta bidə zarin“.

Gazetadu əwədit turənzi dukuzara.

Gazetadu əwədil kolhozil, sowetil hawa-
wətin dukuzara. Upkattu Sowetjidu Umunu-
pindun owzariwan dukuzara.

Taduk kapitalisttildu dunnəldu hawamnil
jorcariwatin omakta bini zarin dukuzara.

Upkat əwənkil, taŋkallu mərəjwər gaze-
tawar!

Dukukallu gazetadu kolhozil, sowetil on
hawalzariwatin.

z z z gazeta kolhozil zarwot

z z z zarwottu hawamnil

hawalzara.

Ərilwə turər wə dukukal tugi:

esa sulaki surucən

sen silukta sazərən

asi sowet asazaran

Տիրկեն սուսիլաւա օշարան.

Asatkan tatkittula surucən.

Asi sulakiwa warən.

Ərilwə turər wə dukukal tugi:

huptu harwa huts

himikts halka hunat

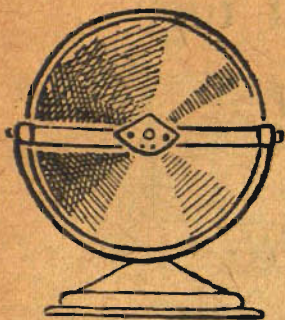
huklēm halgan hanğa

Hunat dukumınma dukuzaran.

Aminin halkawa օշարան.

Harwamnil harwalzara.

Radio.

Dolboltono bəjəl, asal hula-
mala zula əməərə. Təgərə.

Umun ilmakta omolgi ra-
diowa ucisinən.

Radio turəcillən: huñtul kol-
hozil on hawalzariwatin, züləski on hawal-
datin. Taduk ulgucənən: ollomotcoril umu-
nupkicildu on hawalzariwatin.

Tar amardukin dolcatta dawlawurwə.

Upkat ajat dolcatta.

Dolbo əwənkil zuldulawər suruzənəl, gunə:

— Bu tirganitikin radiowa dolcattawər
əməñnəzəñwun.

R R R Radiowa dolcatta.

Ərilwə turər wə dukukal tugi:

motor

sowet

gazeta

masina

fabrika

bolşewik

zarıot

zarwodil

gorot

gorodil

parohot

parohodil

kolhos

kolhozil

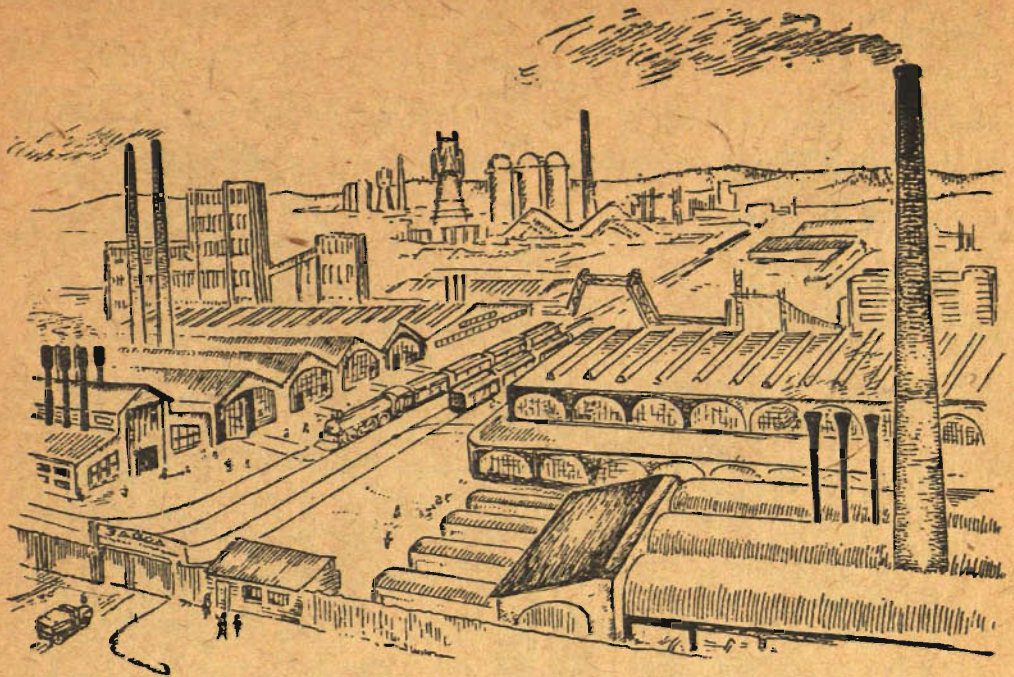
artel

klass

kommunist

Sowetjidi Umunupindu

həqditku gorot Moskwa.

Фабрика.

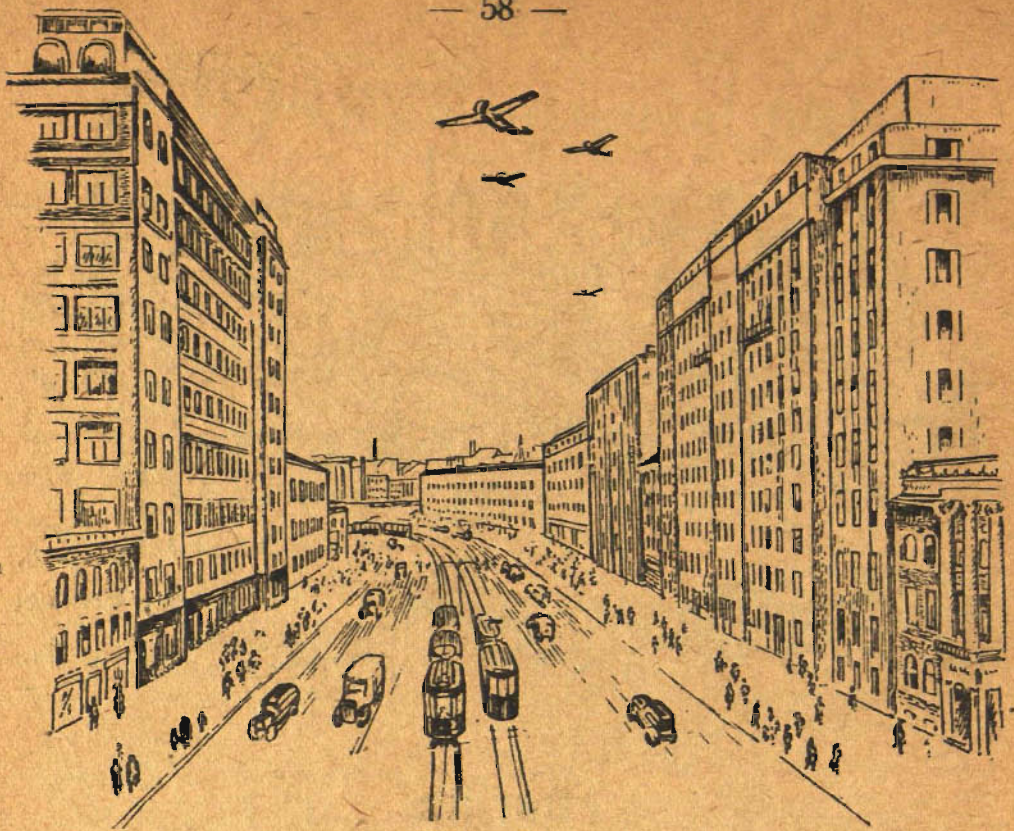
F f

Ф ф

Sowetjidu Umunupindun kətə fabrikal, zawodil. Ərildu fabrikaldu, zawodildu kətəwə ematanəlwə idəgəlwə ozara. Zawodildu pəktirəwurwə, parohodilwa, motoricilwa zawilwa ozara. Fabrikaldu torgalwə, zəptiləlwə, untalwa ozara. Fabrikaldu, zawodildu kətə iləl hawalzara. Zawodildu, fabrikaldu masinalzi hawalzara. Masinalzi ajatmarit himatmərıt hawalzami. Sowetji əjəsin kətəwə omaktalwa fabrikalwa, zawodilwa ozaran.

fff фабрика

FFF Фабрикалду торгалwə ozara

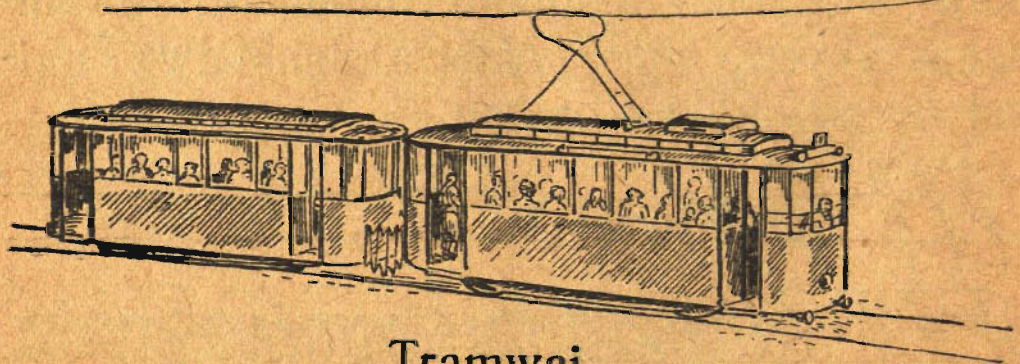

Moskwa.

Sowetji Umunupindun hægditku gorot Moskwa. Moskwadu so kətə fabrikal, zawodil, tatkicil, institutil.

Moskwadu ilanduk milliosaldu hələkə iləl bizərə.

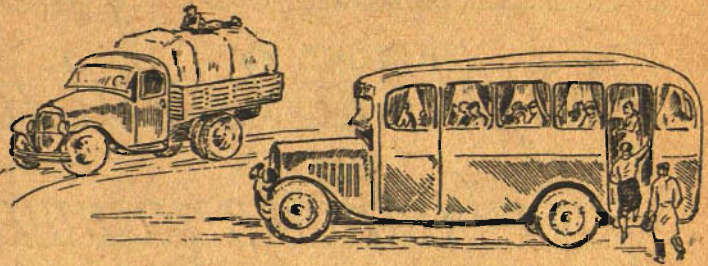
Əril iləl fabrikaldu, zawodildu hawalzara, tatkicildu, institutildu tatar.

Tramwaj

Moskwadu guləl gugdaltin digin-tunğa ojoltoł. Tulilə kətə iləl girkuzara. Hoktoł dulindulitin tramwajil, awtomobilil himat ɣənəktəzərə.

Tramwajil-
du, awtomobilil
du kətə iləl hawalawər
ɣənəzəwkil.

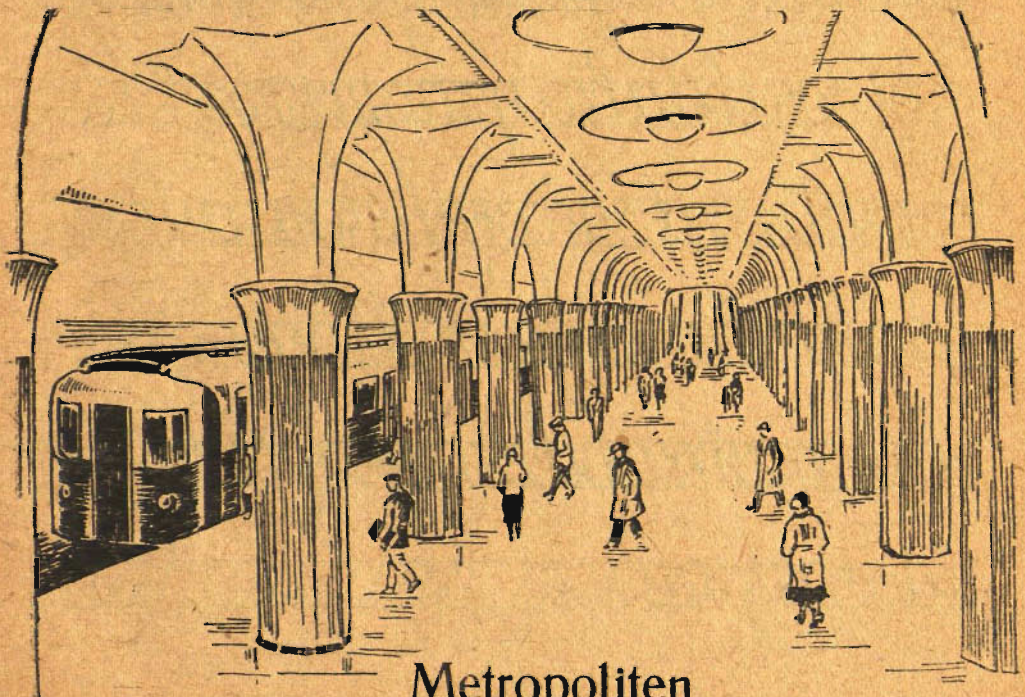
Awtomobil.

Awtobus.

Awtomobilil
du ematanəlwə towarilwa ɣənəwzərə. Hoktołdu so tijə.

Tikin Moskwadu dunnə dolin hoktwo ora. Tar dunnə dolin hoktołi kətə iləl tramwajildu ɣənəktəzərə.

Ər dunnə dolin hokto ɣərbin metropoliten.

Metropoliten.

Ərəwə dukuwunduwi dukukal!

Motorici zarw

Mitgidu kolhostut motorici

zarw bisin. Ər zarwwa Mos-

kwaduk əmənəcətın. Moskwa-

du həgdidu zarwottu xənwa

zarwwa ocatın. Motoricidu

zarwdu kətəyə idəgəls ollo-

motcorildula gənəwzərs. Ol-

lomotcoril ollopilwəy intə-

graldula uzzərs. Mənəkər

iləl motoricildu zarwildu

zarwəzərs.

Taṅkal, dukukal!

1 umun	6 ṅuṅun
2 zur	7 nadan
3 ilan	8 zapkun
4 digin	9 jəgin
5 tunṅa	10 zan

Mundu ilan-zar zur oror.

Mataduw zan-digin oror.

Adi oror bižəṅətīn mundu umukāndu ma-
tanun?

Bi zan-jəgin anṅanici bisim.

Minṅi aminmi digin-zar anṅanici bisin.

Si adi anṅanici bisinni?

IIII 2222 2222 3333 LLLL 4444

5555 5555 6666 ~~~~~ 7777

8888 9999 0000 10 10 10 10

Mundu zur-zar oror.

Matadu ilan pinakir.

Alfawit.

Aa Bb Cc Dd Zz Ee

Aa Bb Cc Dd Zz Ee

Əə Ēē Ff Gg Hh Ii

Əə Ēē Ff Gg Hh Ii

Jj Kk Ll Mm Nn Nn

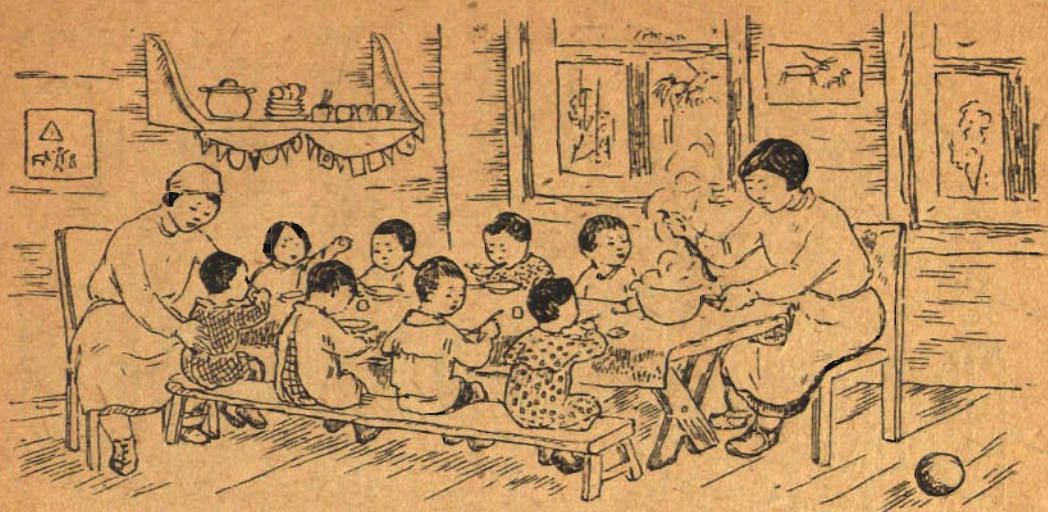
Jj Kk Ll Mm Nn Nn

Ŋŋ Oo Pp Rr Ss Tt

Ŋŋ Oo Pp Rr Ss Tt

Uu Ww Zz

Uu Ww Zz

Kuṇakar.

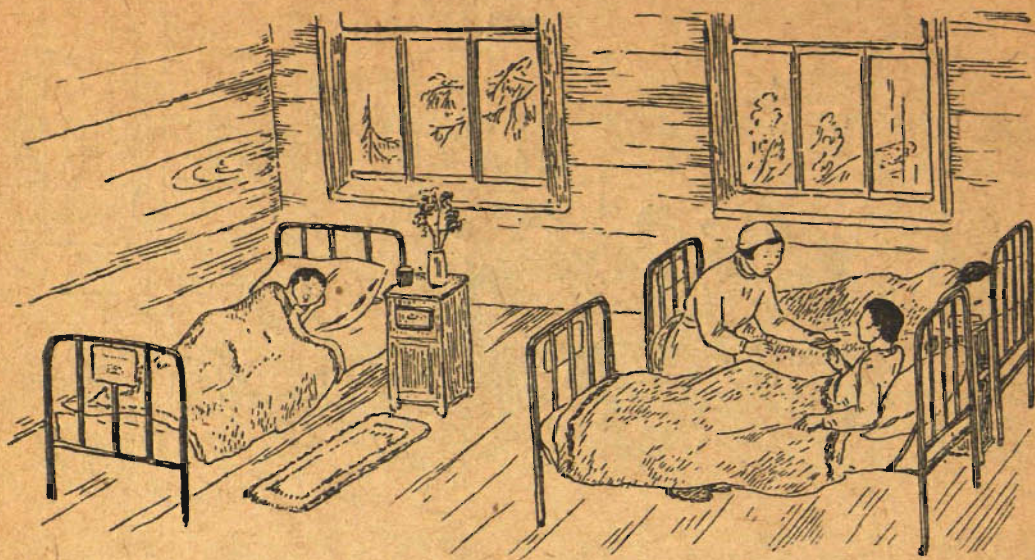
Hadiltin asal hutəlwər ɲaɲɲacilzi zawucawkil. Tətigəlwətin əwkił silkira. Tətigəltin upkat ɲaɲɲacil biwkił. Umnə-də hutəlwər əwkił awra. Hutəltin tarit ənunzəwkił. Ənunilləktin, əwkił ajicimnija əməwrə. Hutəltin tarit buzəwkił.

Hujukurə kuṇakarə ducamat zawucawka. Tirganitikin dərəlwətin, ɲaləlwətin awuwka. Begadu digirə, tunɲara upkatwatin illəwətin awuwka. Ducamalwa tətigəlwə tətiguwkə.

Hutəl ənunilləktin, ajicimniwa əməwuwkə. Upkat ajicimni gunzəriwən owka. Təli kuṇakar awgarat bizəɲətin.

Hutəlwər kuṇakarwə irgitkittulə əməwuwkə. Irgitkittu kuṇakarwə ajat zawucawkił. Tadu nuɲarwatin awuwkił, uliwkił tiliwkən zəwkił.

Urikittusun irgitkitjə acin bisikin, kuṇakarwə irgitkitjə okallu!

Ajicimni.

Nonon mittu ajicimni acin biḡkin.

Mit umnā-dā ajicimniwa əḡkit icərə.

Hutəlwər ənunilləktin, mənəkər ənunilmi,
samanə əriḡkit. Saman ajittakin, hutəlti əḡki-
tin awgararə.

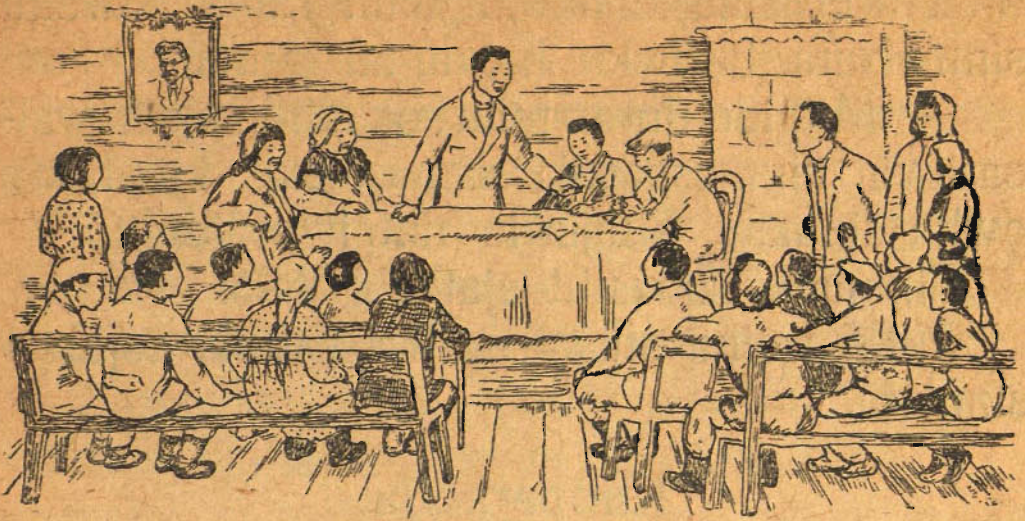
Sowetti əḡəsi ocalan, ajicimni əməcən.

Ajicimni əmərəkin, ajitkitwa ora.

Əwənki ənunilləkin, ajicimni əməwki.

Ajicimni sazərən ilə ənunzəriwən. Nuḡan
bəḡjə buwki. Sot ənunzəriyə ajitkittula əmə-
wuwkil. Ajitkittu nuḡanman ajitcawkil. Ənun-
zərilwə əwənkilwə kurorttula uḡiwkil.

Ənunilləkis, ajitkittula əməkəl!

Sowet.

Sowet mindu dukuwunma əməwcə. Tar dukuwundu dukuwca:

— Girki Joligir, 4 casildu 12 sonkandu sowet guləduŋ uruwkit bižəŋən.

Tar uruwkittu sowettu sinmazaŋat.

Əməkəl uruwkittulə ənə amannira.

Miŋgidu aminduw tugi-də Sowet dukuwunma əməwcə.

Urikittu upkattu əwənkildu dukuwurwa əməwcə. Əwənkil nulgiktəzəril əwənkiltiki guncətin, uruwkittulə əmdəətin.

12 sonkandu bəjəl, asal, hunil, omolgil uruwkittulə əməərə. Sowet həgdigun sowet hawalzariwan ulgucənən. Upkat əwənkil ajat dolcatta. Taduk huŋtul əwənkil gunzəcətin. Nuŋartin gunzəcətin, on sowet hawalzacan,

on sowet zulāski hawaliŋatin. Taduŋ sowettu sinmalzara. Uruwkit hægdiŋun ŋunən:

— Mitŋidu dunnəŋdut sowetildu ələ hawalzarilwa sinmazawkil; samasəlwə, kulakilwa əwki sinmara. Nuŋartin mitŋil buləsəlti.

Sinmagat sowettut ajatkula ilələ!

Mit sowettut zurwə, asalwə ilanma bəjəlwə sinmara.

Kooperacija.

Ucələ kupesil unijətcəŋkitin. Nuŋartin əwənkilwə uləkkitcəŋkitin. Nuŋardutin arakija umiwkaniŋkitin, soktogduk adikunzi tamanzi bəjŋəksəŋilwətin gadawər.

Oktabrŋi rewolucija amardun kooperacija ocan. Kooperacija hægdiwə hawawə ozawki. Kooperacija əwənkildu towarilwa butcəwki. Bəjŋəksəŋilətin, ulləŋilətin, olloŋilətin gazawki.

Kooperacija bəjuktəzəril awduwatin omak-
tat oʻzawki.

Kooperacija gosudarstwodu bələzərən, bə-
juktəzəril stancijalatin odawi.

Bəjuktəzəril stancijaldutin dərūmkitkicilə,
awkicilə, kooperatiwila tādūk nəkçəkicilə
oʻzaran. Bəjuktəzəril hoktolotin oʻsawki.

Kooperacija eəjucimnil biḍəwətin omaktat
oʻzaran. Upkat kooperacijala ikəllu!

Ciwa.

Ciwa ororin kətə. Əwənkil nəḡnə-gu,
zuga-gu Ciwala əməwkil, guniwkil:

— Amaka, əḡnunənə ajzalinni binən!

Bolo ulukilə wami, tamazaḡaw.

Ciwa guniwki:

— Icətcəlləp, asuna gadawi zaldazənni
(mulizanni), sagdija-gu, gəjiwunə-gu?

— Əḡnunənə zaldazəm. Oki tamanin oʻzan?

Ciwa guniwki:

— Ulukilə warəkis, tēli icətcəḡāt.

Əwənkil bolo ulukilə waksəl, Ciwala əməw-
kil. Əməksəl, guniwkil:

— Amaka, zuga əḡnunənəmə ajirkas.

Ciwa guniwki:

— Emi əzəp ajra zogozorildu? Zулəski-də
ətəp sipkirə.

Sagdili oronduli Ciwa ḡamazija ulukilə
gawki.

Gəjiwunduli, ewkanduli tunḡa-zara ulukilə
gawki.

Əḡnunənduli ḡamazi zur-zarə.

Umundu bolonidu ilana tisicala ulukilə, ta-
duk ḡəkələ gawki.

Ciwa mənəkən əwki ulumirə, huḡtul bəjəl
hawazitin biyəwki.

Rajondu əwənkil oronduktin Ciwa ororin
kətətmər.

—

Tikin Ciwawa rajonduk ərəscətin. Zadaḡil
umunupkittulə izəcətin. Ciwa ororwon umu-
nupkittu burə.

Orono irgiri brigada.

Umunupkit nuḡniwunin orociwa briga-
dawa ocan. Brigadadu həgdigun Abramow.

Abramow ororwo ajat sazəri bəjə.

Brigadadu zapkun zar oror, zur zar zapkun əḡnəkər.

Brigada ajaldula oḡkokicildula nulgiktəzəcən.

Hunmiktəlduk, ḡanmaktalduk samḡisəlwə samnitcəcan. Orortin ədət̄in samḡindu halgarwar zəgdirə, nuḡartin serukalwa ozacatin. Irgicil ədət̄in ororwot̄in zawara, ətəjəzəcət̄in. Zugani upkattun irgicil ələ umunmə ḡamiwa, zurwə əḡnəkərwə zawacatin.

Абрамов бригадун ороҗ аҗал, аҗгарал.

Абрамов бригадуду аҗа нуḡнимни.

Умунупкит нуḡниwунин уруwkитту Абрамов бригадун премijаwа вucән.

Ənəlgə umunupkittu əwki bələrə.

Munḡidu umunupkittuwun lwan bicən.

Bu ollomotcorokwun, nuḡan zulawi surucən.

Ʒuduwi tirgani upkatwan huklāzēcān.

Ollojo əməwrəkwnun, nuḡan kətəjə gadawi, əjətcēcān.

Bu bəjuktəzərəkwnun, nuḡan irəmizēcān.

Bu hawalzarakwnun, nuḡan tэгətcənə damgatzacan.

Munḡi kolhoswnun guldiwnunmi kooperatiwnun zaluwrakin, towarilwa gacan. Iwan kolhogirilwə turətciliwki, nuḡandun kətəjə budətin.

Targacirdu kolhogirildu ulgucəkəllu, tildətin, eda ajat hawaliwka kolhostu.

Ənəlgəl gərbilwətin gazetadu, koḡnomodu ołdoksodu dukukallu!

Tar amardukin əsiktin ajat hawalla, kolhostuk ərəskəllu!

Əzəkəllu bəjḡəlwə.

Bəjucimni kətəwə laḡilwə, bərkərwə tulərən, sulakildu, ḡəkəldu, ulukildu.

Tuləksə, nuḡan zuluwi sururən.

Ʒuduwi nuḡan gorowo bicən, ənə laḡilwi, bərkərwə icənərə. Begawa biksə, bərkərwə, laḡilwi icənərən.

Bərkənmi icərən, bərkəndun ḡəkəḡin irgigdən bisin.

Laḡilwi icərən, laḡdun ulukinḡin diligdan bisin, laḡin tirənən.

Ŋəkəŋmən təpurəkən zəpcə, ulukiŋmən dəgil zəpcəl. Bəjucimni zulawi əmərən, eja-da ənə əməwrə.

Targacin bəjucimni bəjŋədiwə awduwa sukcazaran. Bəjŋəlwə hitəklə wazərən.

Bəjŋələ tulənəlwər ənəl gorojo bisi icə-nəwkə, bəjŋəl ədətin hitəklə wawzərə.

Əzəkəllu bəjŋəlwə, kətəldətin.

Ŋinakin aja girki bəjədu.

Bəjucimni bəjuzərən. Bəjucimni, ŋinakinmi amtarakin, tinən.

Ŋinakin bəjŋəwə asaran, gogollon. Bəjucimni bəjŋəwə warən.

Ŋinakinduwi səksəwə ulirən. Zulawi mucusinən, ŋinakintikiwi gunən:

— Amarduw əməkəl!

Ŋinakin amardu əməzərən.

Tar ŋənəzərəkin, ŋinakin ekun-mal unŋuwən amtaran.

Bəjucimni, ŋinakinin amtarakin, bələtkərən. Icərən amaka əməzərən nuŋantikin.

Bəjucimni pəktirənən amakawa, urarən.

Amaka bəjucimnitki mikcanən. Ŋinakin amakala mikcanən, amakanun kusillən.

Ŋinakin amakawa əsin əməwkənə bəjucimnitki. Bəjucimni amakawa warən.

Ѓинакин асин висикин, амака вэјусимниwэ
кикимса-вал, осимса-вал. Ѓинакин нуғандун
вэлэрэн.

Ѓинакин вэјэду ајата
вэлэмнин.

Аја ҃инакин вэјусимниwэ
вунидикин-дэ ајаран.

On uluki nannajan higiwkā.

Uluki nannajan ərut higmi, ənimkunə tamana buwkil. Uluki nannajan ajat higmi, həgditmərjə tamana buwkil.

Bəjumətcəritikin saɟatin, on ulukijə ajat higiwkā.

Təzət higiwkā tugi:

1. Uluki nannajan hakut higiwkā.

Amarguldulin manaldulin huptəwkā.

Irgiwən, manalwan, dilwan taduk oɟoktowon nannadun sulawka.

2. Nəgulwan manalwan ənə həgrə, hakut higiwkā. Osiktalwan nəguldukin manaldukin əkəllu gara, nannadun sulakallu.

Nannawan higiwkā ajat, ənə təkərə.

3. Nannadukin ulləwən ajat təsiwkā. Manaldukin giramnalwan təsiwkā.

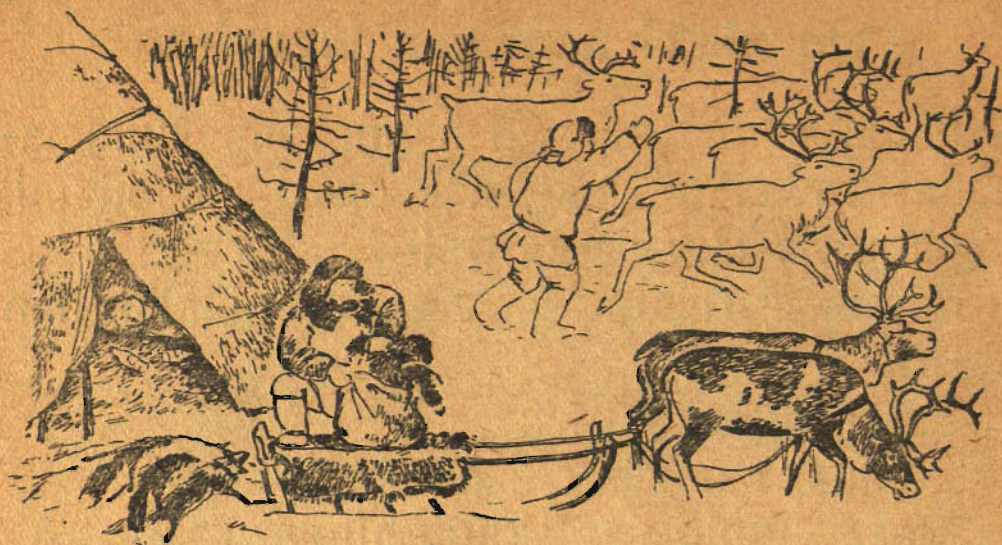
Irgidukin giramnawan cuputiwkā. Nannawan higmi, ajat imuksəwən təsiwkā.

4. Əwkā uluki nannajan sunɟiwundu olgitta.

Uluki nannajan togo dagadun, dilacatki, iɟindu tulilə əwkā olgitta.

Olgiwcala ulukiksələ ciwadu ulgəwkā. Nannan səksərəwcə bisikin, jəpudu mudu tor-gawə ulaksal, silkiwkā. Inɟaktawan igdiwunzi igdiwkā.

On əwənkil nonon biŋkitin.

(Petr ulgurin)

Tikin Petr 76 anŋanici, sagdi ətirkən oca. Nonon nuŋan so vəjucimni vəjə vicən.

Təgəmər biŋəsin, nuŋan sot urgərcut vizəŋkin. Bajasal, kupesil nuŋanman sot tirəŋkitin. Vəjŋəksəŋilwən, tadék huŋtulwə vəjŋəlwə so əjimkunzi tamanzi gaŋkitin. Petr ulgucənən:

— Minəwə kupesil arakit uləkkitcəŋkitin. Bi ilallataldu, digillətəldu sokto biŋkiw. Soktocolow mənəkər vəjŋəksəŋilwəw gaŋkitin, tadék ororwo-da gaŋkitin.

Umnəkən bi, zulləwə-wəl, ilallawa-wal sokto biksə, icənəcəw: vəjŋəksəŋilwi-də, ororwi-da acir. Bi kupeswa اساسincaw, anŋəkittun bokoncaw. Bokoniksa, bi gunim:

— Vəjŋəksəŋilwəw, ororwow eda gacas?

Kupes icəttən minəwə. Tar icəciksə, gunən:

— Petr, si akari-gu bisinni? Bi arakiwa taman acinzi əcəw burə.

Bi gunim:

— Si vəjŋəksəŋilwəw uləkkitnə gacas, ŋinakin-ŋacin!

Kupes mintiki gunən:

— Petr, si əkəl tikulla mintiki, nonon-do ajat ulgucəmāciŋkit, tikin-də ajat ulgucəmātkət. Bi sindu arakija kotat buktə, tadék torgalə. Amargut si mindu tamazaŋas.

Amargut tar anŋanidu bi eja-da əcəw bəjŋərə. Kupes mindulə əmərən, kotawi gadawi. Bi gunim nuŋantikin:

— Bi eja-da əcəw bəjŋərə, mindu ekun-da acin tikin.

Kupes gunən:

— Təli ororwos-to gazaŋaw.

Bi gunim:

— Umunmə oronmo garakis, kotaliwi ələkin-də bi zəŋən?

Kupes gunən:

— Bi sindu kotat bunəw, umun anŋani oran, bi sinduk bunədukwi kətətmərjə gazaŋaw.

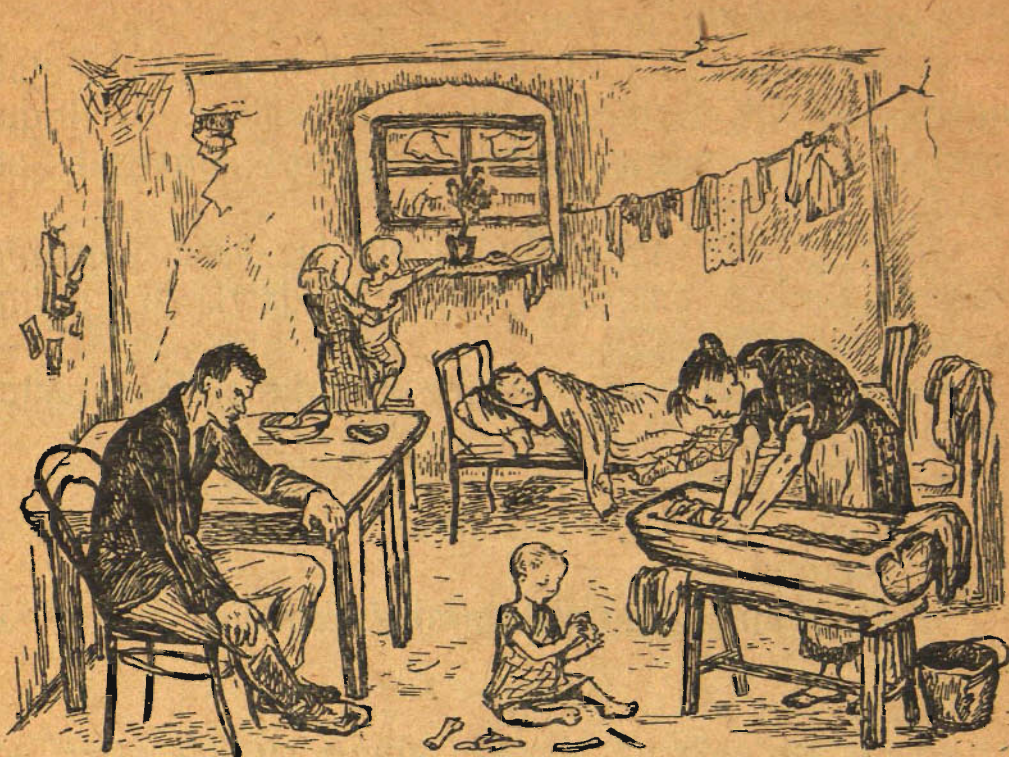
Tugi bi okin-da kotaci bicəw.

Tikin Petr kolhostu hawalzaran.

Nuŋan ajat sazari bəjə. Kolhosŋidu hawadun sot bələzərən.

Ucālē hawānnil tugi bižəŋkitin.

Hawamnil binitin təgəmər biğəsin.

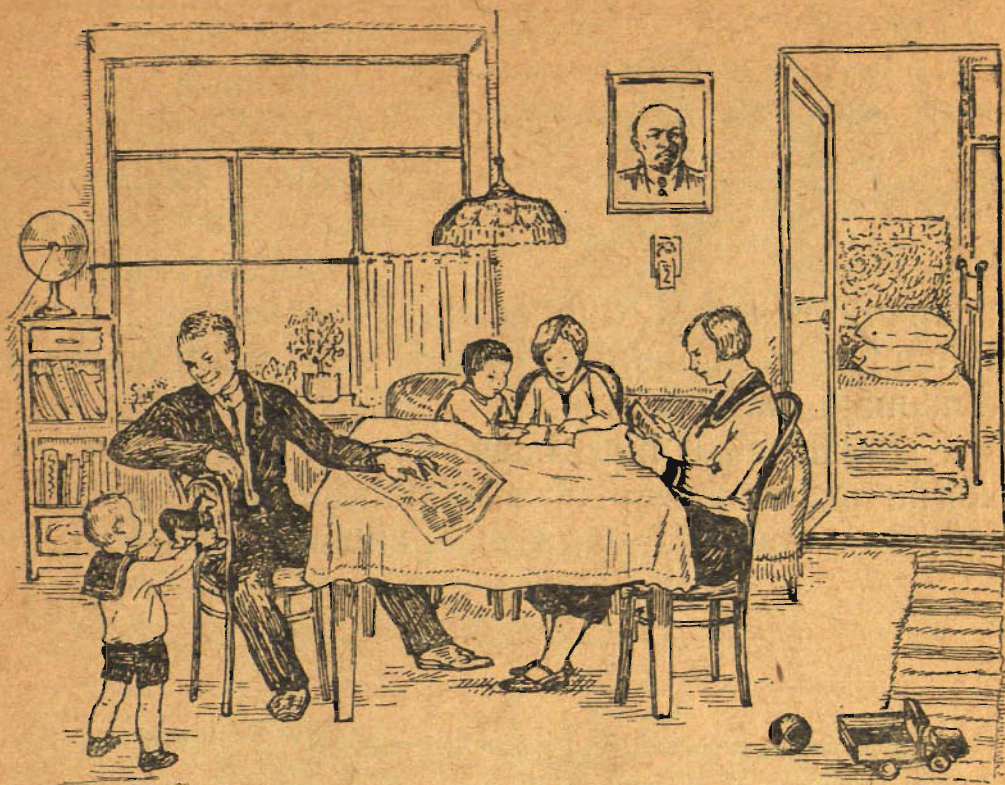
Təgəmər biğəsin, upkat zawodil, fabrikal bjasaldu, kapitalistildu bicətin. Əril bjasal, kapitalistil mərtin əŋkitin hawalzara. Nuğartin fabrikalduwar, zawodil-duwar hawamnilwa hawaliwkanzəŋkitin. Kapitalistil hawamnildu hawalitin adimamaja tamaŋkitin, sot hawaliwkanıŋkitin.

Təgəmər biğəsin, bjasal ənəl hawalzara, ajat bižəŋkitin.

Hawamnil, asaltin, hutəltin kətəwə hawalzanal, ərupcut bižəŋkitin.

Bjasal, kapitalistil hawamnil hawazitin bižəŋkitin. Hawamnil ɳaŋɳacildu, haktirapculdu guləldu bižəŋkitin.

Rewolucija ocalan, hawamnil mərtin fabrikaldu, zawodildu ɳuğəlzi ora. Nuğartin bjasal bižəkildutin guləldu bižərə.

Tikin hawamnil tugi bizərə.

Kətəlwə omaktalwa guləlwə ozara hawamnil zaritin.

Kətə hawamnil ərildu guləldu bizərə.
Nuğartin tatkicildu, institutildu tatarə.

Krestjanisal binitin təgəmər biğəsin.

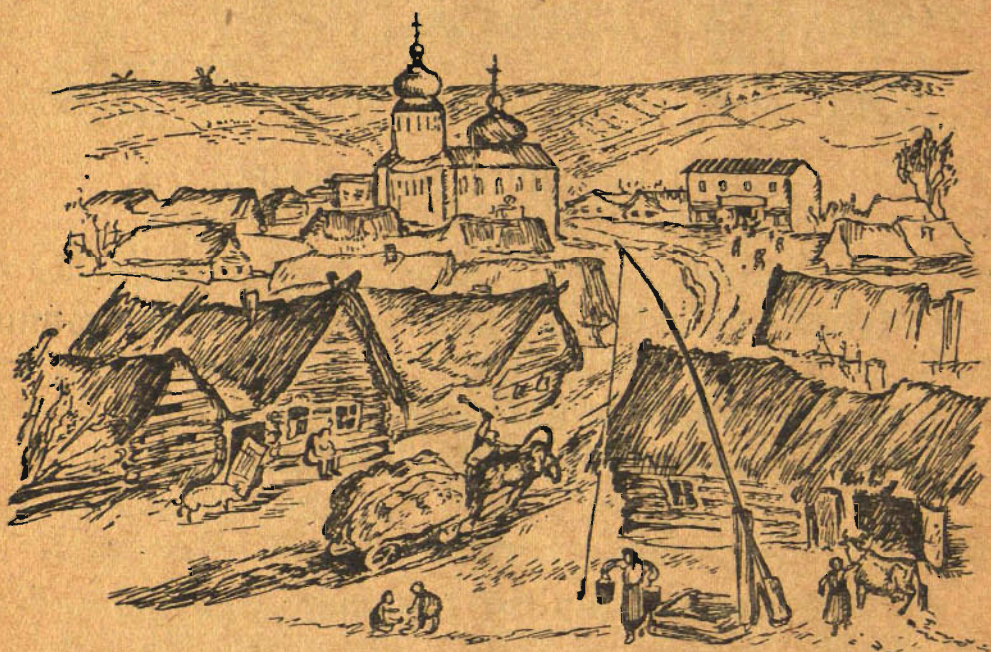
Təgəmər biğəsin, ajal dunnəl dunnəjicildu bajasaldu biğkitin. Taril dunnəjicil bajasal mərtin əjkitin burdukil cukalwatin baldigattə. Tugi-də kula-kildu kətə ajal mərgiltin dunnəjiltin biğkitin. Hawalzarildu krestjanisaldu adikun əruməl dunnəl biğkitin.

Ərupculdu dunnəldu burdukil cukaltin ərut baldizəngkitin. Tar dunnəngildutin baldiwkanəl zur ilan begadu ələkinzəngkitin. Tarit

zadəngil krestjanisal dunnəngicildulə bəjasaldula, kulakildula hawalnasinəngkitin. Bəjasal nuğardutin hawalitin adimamaja taməngkitin.

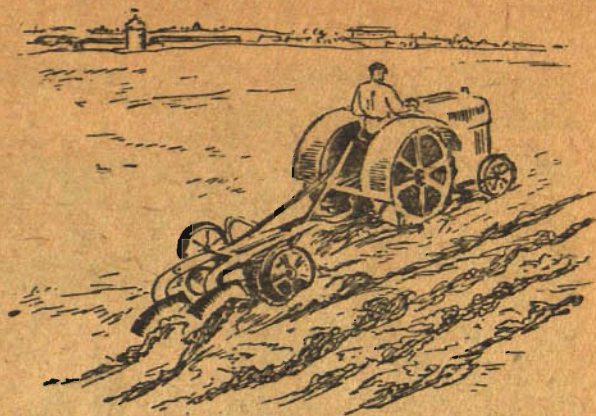
Krestjanisal somat hawaləngkitin, ərupculdu guləkərdu bizənəl, ərupculwə tətigəlwə tətənəl, ərupculwə zəptiləlwə zəwzənəl, ərut bizəngkitin.

Rewolucija amardun krestjanisal binitin.

Rewolucija ocalan sowetti əngəsi dunnəngicilduk bəjasalduk, kulakilduk dunnəngilwətin gacan, tədük hawalzarildu krestjanisaldu bucən.

Tikin hawalzaril krestjanisal kolhozildula irə. Ajatkul dunəl kolhozildu bisi. Kolhozildu kətə huğtutikir masinal bisi. Kolhogir traktorilzi, kombajnilzi hawalzara.

Masinalzi hawalzami əjindimər, ajatmar. Kolhozildu huğtutikirwə burdukilwa baldiwkanzərə. Tikin kolhogir ajat bizərə. Upkat hutəltin tatki-cildu tatarə. Guləltin həgdil, ajal. Kolhozildu klubila, awkitja owkil. Kolhogir mərduwər hawalzara.

Mit upkatwa kolhozilwa bajasalzi ozagat.

Oktjabrņi rewolucija.

1917 anņanidu imperialisti kusiņ biņęsin, tar kusindu kętę hawamnil, krestjanisal wawcal bicętin. Asaltin, hutęltin sot zęmuzęņkitin.

Tęli Lenin partijan guniņkin:

— Imperialisti kusiņmę acinņikallu!

Hawalzaril, dunnęwę, zawodilwa ņalęduwęř gakallu!

1917 anņanidu oktjabrdu begadu hawamnil krestjanisalnun Kommunisti partija nuņņigęzin kapitalistilduk әņęsiwę gacatin.

Nuņartin kapitalstilduk fabrikalwa, zawodilwa gacatin ņalęduwęř.

Dunnęnicilduk bajasalduķ dunnęlwę gacatin.

Fabrikal, zawodil, dunnęł tar upkat hawalzarilņil ocatin. Mitņidu dunnęndut Sowetil nuņņillę.

Әr biзәгнән upkat dunnәl ojolitin

hawamnil rewolucijatin!

W. I. Lenin.

Wladimir Iljic Lenin 1870 anjanidu gorottu Simbirsktu baldican.

Nuḡan alaguzacan, on ḡorcawka hawalzarilwa tirə-zərilnun. Lenin hawamnildu ḡuniḡkin:

— Su omitcaras, sunḡil nuḡḡəlsun hawalduksun bajanzara.

Təḡəmərwə, bajasalwa acinḡikallu!

Mərsun əḡəsiwə gakallu!

Əḡəsiwə gadawər, upkat umunupcəkəllu!

Məḡḡijəwər partijawar okallu!

Lenin krestjanisaldu ḡuniḡkin:

— Su hawalzaras dunnəḡicil bajasal zaritin. Mənəkər zəmuzərəs.

Hawamnildu kapitalistilnun ḡorcalla.

ḡənəkəllu, hawamnildu bələdəwər.

Umukəndu hawamnildu kapitalistilwa, dunnəḡicilwə bajasalwa dawdiḡaḡasun.

Hawamnildu Leninma ajawzacatin. Nuḡan hawamnildu ajatku girkitin bicən.

1914 anjanidu imperialistti kusin olcan. Ər kusinmə kapitalistil ḡələzəcətin. Təli Lenin ḡuniḡkin hawamnildu:

— Kusinmə acinḡikallu! Ər kusinduk bajasal bajanzara.

— Hawalzaril zogotcoro, zəmuzərə.

— Kusin acin odan, rewolucijawa okallu!

1917 anjanidu Oktjabrḡidu rewolucijadu hawamnildu krestjanisalnun bajasaldu, kapitalistildu Kommunistti partija nuḡḡigəzin, Lenin nuḡḡigəzin əḡəsiwə gacatin. Sowettidu əḡəsidu Lenin həḡdigu nuḡḡimni bicən.

Lenin acin oran.

1924 anjanidu 21 girawundu (janwardu) Lenin acin oran

Mit ajatkuwa nuḡnimniwə sokorcot.

Lenin bižənə, ənə əḡəsiwi mulanə, hawalzacan, rewolucijawa odawi.

Lenin biniwi bucən, hawalzaril tinmudētīn bajasal əḡəsīduktin.

Moskwadu Hulamadu sigdilədu Leninma nəwcə. Lenin illən mawzolejdu hukləzərən.

Tirganitikin tisical bəjəl mawzolejdula əməktəzərə, Leninma icədəwər.

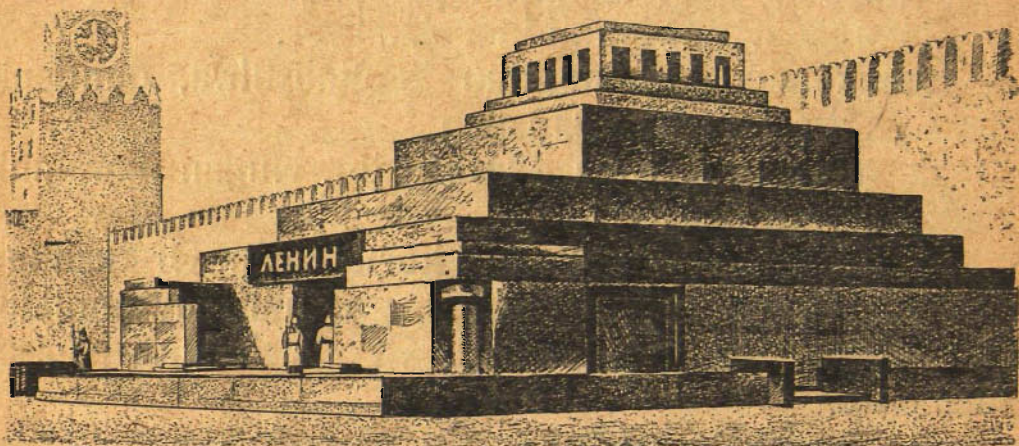
Anjanitikin 21 girawundu (janwardu) mit Leninma zonalcap.

Ədu tirganidu mit gunzərər:

— Lenin acin oran, turərin bižərə.

Mit Lenin nuḡninəlin ḡənəzərər.

Lenin acin oran, mit Lenin hoktolin ḡənəzərər!

Lenin acin oran, mit Lenin hoktolin
ḡənəzərər!

Stalin.

Ո՞րն է սին սար՝ Stalinma?
Սքատ սազօր՝ Sta-
linma.

Հաւալզարիլ սքատտս
ժոննօլժս սազօր՝ ալաւ-
զարա մօնղիւօր ուղնիմ-
նիւօր.

Միտղիլ Բուլօսօլտի օսի
ալաւզարա, ղօլօզօր՝ գիր-
կիւօ Stalinma.

Գրսիլաժս Բիսին ցօրօտ
Գօրի. Եժս ցօրօտտս 1879
անղանիժս Stalin Բալժիկան.

Stalin ամինին սնտաղիմնի Բիցօն. Յան շարկի անղանիղի-
ժս կի ղիրկի Stalin ղօրցօլլօն կապիտալիստիլնսն հաւամնիլ
զարիտին. Ուղան հաւամնիլա սմսնսքիզօցօն, ուղարժստին
տիլիւկօնզօցօն, օն տօցօմօրնսն, կապիտալիստիլնսն ղօրցաւկա.

Քեւօլսիլաժիլի հաւալի տօցօմօր օղօսին ուղանման
կօտօր՝ տօցօւկիտտս տօցօւկօնցօն. 1901 անղանիժս 1917
անղանիմակա տօցօմօր քօլիցիլան ղիրկիւօ Stalinma շարա
շաւանզալան. 1913 անղանիժս տօցօմօր օղօսին Stalinma
Տիւրժսլա սղցօն.

1917 անղանիժս ղիրկի Stalin Տիւրժսլա Քօսսիլա
մսլսլան.

Stalin Լենիննսն սմսկօնժս հաւամնիլա, կրօստի-
նիսալա սմսնսքիցօտին, քեւօլսիլաւա օժաւօր. Ուղար-
տին Օկտաւրղիւա քեւօլսիլաւա ուղնիզօցօտին. Stalin օկին-
ժս ալամա Բօլօմնի Լենինղի Բիցօն.

Լենին ան օրան.

Քարտիլա, սքատ հաւալզարիլ, Stalin ուղնիցօլլան Լենին
հօկտօլին սօցիալիզմսլա ղօնօզօր՝.

Mit Stalin ուղնիցօլլան սօցիալիզմսլա օզարաք.

Kommunistti partija.

Kommunistti partija—hawamnidi klass partijan. Lenin, Stalin Kommunisttiwa partijawa umunup-kicātin. Hawamnil, krestjanisal Kommunistti partija nuḡnigāzin Oktjabrḡiwa rewolucijawan ocatin. Hawalzaril mitḡidu dunnəḡdut Kommunistti partija nuḡnigāzin socializmuwa ozara.

Partija Lenin hoktolin ḡənəzərəp. Stalin partija hawadun nuḡnizərən. Partijala ajatkul hawamnil, hawalzaril izəwkil. Tarit mitḡi partijat so əḡəsipcū. Mitḡi partijat upkattun buḡadu hawamnil klasstin zuluḡu otrjadin. Huḡtul dunnəl partijaltin mitḡiduk partijadukit alaguwzara.

Nonopti, omakta bini.

Nonoptildu tar anḡanildu
Emaja-wal əḡkit sarə
Zaljaduwar, zaljaduwar.
Əri tari ḡəri oran
Omaktaldu anḡanildu.
ḡəriḡ, ḡəriḡ, ḡəriməmək.
Əri ḡəri bidəjəjət.
Lenikakun zaladirka,
Zalarikan ozasirka
Garpajawi ilakanzin.
Lenikakun gukitwətin
Dilacaw sot ḡərbicəlləp.
Partikajan gukitwətin
Garpakanzin ḡərbicəlləp.
Zalazakin zarikanin
Garpaldulan isilzallap.
Nuḡnikənḡən zaluzallap,
ḡəri bidəjə iliwzallap.

N. Sangin.

Socializmuwa ozarap.

Socializm omakta aja bini.

Socializm owrakin, klassil acir ozaḡatin. Bajasal, zadaḡil acir ozaḡatin. Əsil hawalzara acir ozaḡatin. Upkat hawalzaril ozaḡatin.

Kapitalizmudu huḡtutikir klassil bisi. Kapitalistil klasstin upkatwa zawodilwa, fabrikalwa ḡaləlduwər zawucazəwkil. Hawamnil klasstutin ela-da acir biwkil. Dunnəḡicil bajasal dunnəlwə, mosalwa ḡaləlduwər zawucazəwkil. Krestjanisal ela-da acir biwkil.

Kapitalistil, dunnəḡicil bajasal upkatwan biniwər əwkil mənəkər hawalzara. Hawamnil, krestjanisal upkatwan biniwər hawalzawkil nuḡartin zaritin.

Bajasal mərduwər upkatwa zawucazəwkil. Nuḡartin hawamnildu, krestjanisaldu buzəwkil, ədətinnun zəmkirzi burə. Bajasal klasstin zadaḡil klasswatin tirəzəwki.

Socializmudu əzəḡətinn əmkir mənḡitərə. Tarit kapitalistil acir ozaḡatin. Tirəwzəril, tirəzəril acir ozaḡatin.

Mit socializmuwa ozarap. Mitḡi dunnəḡit züləḡu ozarən. Mittu ajatku fabrikal, zawodil owzara. Mitḡidu dunnəḡdut həḡditku, mannitku dunnədi awdu. Mittu upkattu hawalzarildu hawat bisi.

Ge tunḡa anḡanil mudandun mitḡidu dunnəḡdut klassil acir ozaḡatin. Təli socializm ozaḡan.

Sergej Mironowic Kirow.

1934 anḡanidu 1 dekaḡrdu hawalzaril buləsəltin Leningrattu girkiwə Kirowwa wacatin.

Leningrattu Sergej Mironowic Kirow partijadu oblasttidu komitettu nuḡnižəcən. Girki Kirow Leningratḡi hawalzarilḡi ajawri nuḡnimnitin bicən.

Girki Kirow 1886 anjanidu gorottu Urzumdu baldican. Hujukun biņasin aminin, əninin bucətin. Nuğan əḡəkəduwi bizəcən.

Nuḡartin zadanit zogozonol bizəcətin.

Ilmaktadukwi girki Kirow ḡorcallan kapitalistilnun, bajasalnun. Nuğan upkatwan biniwi hawalzacan hawalzaril zaritin.

Girki Kirow Stalingi ajatku girkin bicən.

Mitḡil buləsəlti girkiwə Kirowwa wacatin.

Nuḡartin əjətcətin, tarit mitwə ḡələliwkəndəwər. Bolsewikil əwkil buləsəlziwər ḡələrə.

Partija sotmarit buləsəlnun ḡorcallan, nuḡarwatin ḡiḡtətəjilzi acinḡidawər, ədətin socializm owzariwan sukcazara.

Mittu, nuḡardutin.

Mitḡidu dunnəḡdut təḡədi aḡdu kətəlzərən, ajalzaran. Mitḡidu dunnəḡdut hawajə acir, zogozoril iləl acir.

Kapitalisttil dunnəḡildutin hawajə acir iləl kətəməmə. Hawajə acir iləl adi-da zar milliosal, zadanil, omikir kətəməmə. Kətə iləl hawajə acinduktin, omikittukwar mərwər wazərə.

Sowetti dunnədu hawamnil hawadi tamantin kətəlḡiwzərən, hawamnil binitin ajalḡiwzaran.

Kapitalisttildu dunnədu hawamnil hawadi tamantin tirganitikin adiḡzaran. Tirganitikindu hawalzaril binitin ərupcutmər ožaran.

Mittu hawamnil tirganidu nadanma casilwa hawalzara, tadék hawamnil alaguwzara, dərumkitcərə. Kapitalisttildu dunnəldu hawadiwa tirganiwa ɣonimiliwkanzərə. Kapitalistil hawamnilwa sot tirətcərə.

Asadi tirgani.

Urikicildulə sowettuk dukuwurwa əməwcəl.

Dukuwundu dukuwca:

— 8 marttu (əktənkirədu) upkat asal, hunil sowettula uruwkittulə əməkəllu!

Sowettu kətə asal, hunil umiwrə.

Gorottuk umun asi əmərən. Ər asi uruwkittu guncən:

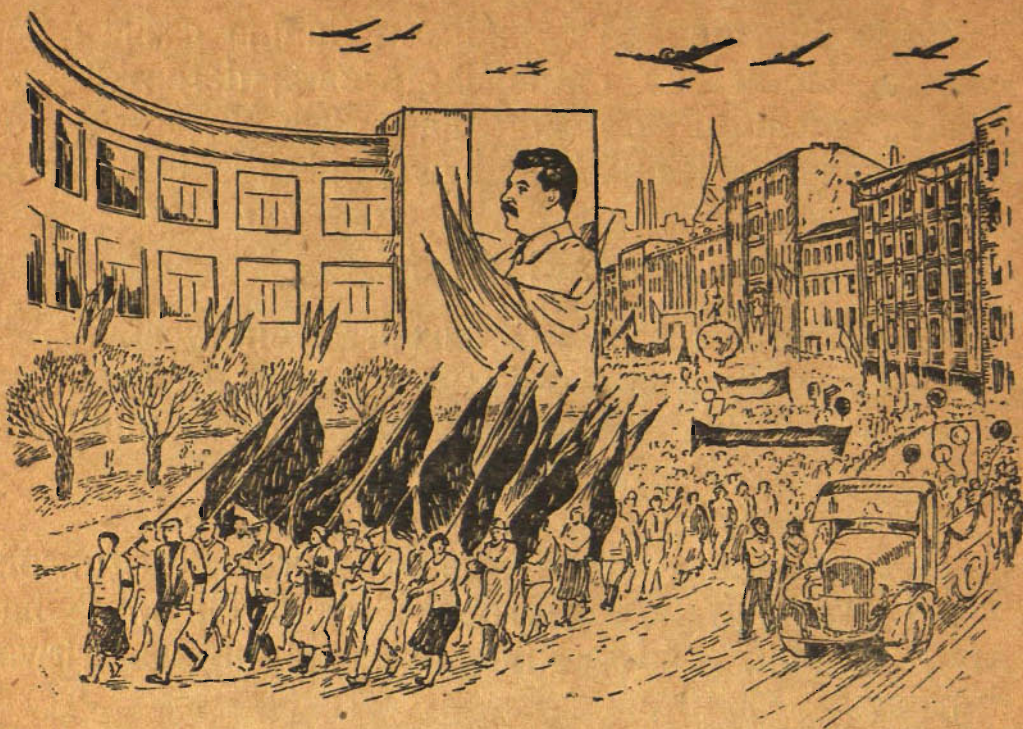
— Asal, mit nonon ərupcut bicət. Umunmə hawawə sazəcat: tətəlwə ullizəriwə, zəptiləlwə irirwə, kuɣakarwə irgittiwə.

Tikin Sowetɣi dunnəɣdun asal bəjəlnun umukəndu hawalzara. Asal sowetildu, kooperatiwildu hawalzara. Takticildu tatarə. Umunupkittulə izərə. Hutəlwər tatkitula uɣzərə.

Tugi asi gunəkin, huɣtul asal kətə gunə.

Tadék guldirə, ullizəril asal umunupkitwətin umunupkidəwər, gərbicit „Zapki mart“.

1 Maj mitņidu dunnēgdut.

Ələkəsipti Maj.

Ələkəsipti Maj tirganidun upkat hawalzaril tēgāl gorōdildu, fabrikaldu, zawodildu, kolhozildu, urikildu, urunzənəl, ər tirganiwa arcazara.

Nuņartin upkat Ələkəsipti Maj tirganidun tuliski juzərə, demonstracijat ğənəzərə.

Ər tirganidu hawalzaril upkattu dunnəldu əğəsiwər icəwkənzərə.

Mitņidu dunnēgdut hawamnil, krestjanisal əğəsitin. Mit ər tirganidu urunzərəp.

Huğtuldu dunnəldu hawamnil, hawalzaril Ələkəsipti Maj tirganidun tugi-dē tuliski juzərə.

Ərildu dunnəldu əğəsi kapitalistildu, bajasaldu. Kapitalistil, hawamnil demonstracijawatin hərəkəltəwkəndəwər, kusimnilwər, policijawar uņzərə. Kusimnil, policija hawamnilwa pəktirunəl, kətəməməwə wazərə, ğəjəwunzərə.

1 Maj kapitalistil dunnəngildutin.

Kapitalisttildu dunnəldu hawamnil ɣaləlduwər əɣəsiwə gazaɣatin.

Təli nuɣartin Ələkəsipti Maj tirganidun, urunzənəl, tuliski juzəɣətin.

Hulama armija.

Hulama armija hawalzaril armijatin.

Hulamala armijala umunə-də tirəzərilə, kulakila əwkil tinə.

Sowetɣiwa Umunupinmən kapitalistil hakuzara. Kapitalistil Sowetɣiwa dunnəwə əsi ajawzara. Nuɣartin ɣələzərə, nuɣarɣidutin dunnəɣdutin hawamnil rewolucijawa

ədətin ora. Nuğartin əjətcərə, socializmuwa sukca-
dawər.

Hulama armija əğəsıməmə oca. Nuğan mitğiwa
dunnəğmət ajat disutçərən.

Kapitalistil əjətcərə, omaktawa kusunmə odawər.
Mit əsip əjətcərə kusiđəwər.

Mit omaktawa biniwər—socializmuwa ozarap. Əduk
zuləski socializmuwa odawər, mit Hulamawa armi-
jawa əğəsipcut, mannipcut oğatip.

Ərgit, targit buləsəl
Mitwə hakuzara.
Hulama armija
Dunnəwər ətəjəzərən.
Hawalkallu sowettıl təgəl,
Ənəl ɣələttə.
Hulama armija
Mannipcu, əğəsipcu!

Hulama kusimni.

Murāli cərumə. Boloniği dolboni, iğin, əpə.

Hulama kusimni Andrej Iwanow amaski zuləski hoktokonduli girkuzaran.

Hoktokon dagalin mitği dunnəğit mujən bisin. Mujə cagidadun huğutu dunnə bisin — Japonija.

Umnət Andrej illan. Hoktokonmo ekun-mal hağanin zorisoron.

Taduk ған hağanin zorisoron, taduk ilitin haған zorisoron.

Andrej zalदारən: buləsəl mujəwə dagzara.

— Ilkallu!

Jakosiniksə, zuləski tuksasinan.

— Mənəkən ilkəl!

Gunə buləsəl.

Urumkurwə pəktirəwkərwər ogonildukwar urisinə.

Buləsəl digin, Andrej əmukin.

Andrej pəktirəwunziwi itilaran, gunən:

— җалəlwər ugirkəllu!

Buləsəl Andrejwa pəktirənə.

Digil pulkil Andrejwa narə. Andrej buruzənə, pəktirənən.

Umunmə buləsəlduk gəjəwunğirən.

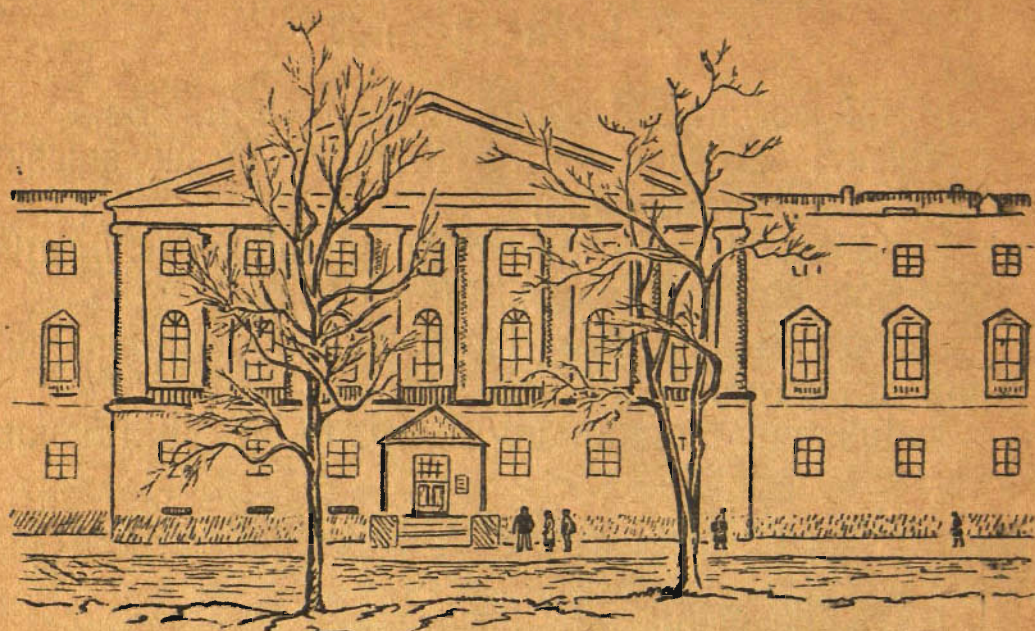
Hulamal kusimnil Andrej girkilin adasalwa dol-diksal, bələttəwər tuksasina.

Andrej aran-aran təgəksə, gunən:

— Himat! Tartiki buləsəl tuksasina.

Taduk nuğan bururən, eja-da ətərən sazəmi.

Dolbordil Tægäl Instituttin.

Gorottu Leningrattu Dolbordil Tægäl Instituttin bisin.

1925 anğanidu Leningrattula ələkəsiptil studentil əmərə, alaguwdawər.

Təli studentil adikuna bicətin.

Tikin Instituttu 400 iləl tatarca: cukcal, korjakil, nencil, nanajil, əwənkil.

Nuğartin instituttu diginmə, tunğawa anğanilwa alaguwzawkil.

Alaguwzami ətəksəl, gorolo Dolborgidala əməwkil. Dolborgidadu tatkicildu, sowetildu, kooperatiwildu hawaliwkil.

Ələ Sowettidu Umunupindu bisin institut dolbordil tægäl zaritin.

Upkattu huñtuldu dunnəldu targacin institut acin.

Ələ sowetil nuğnigəzitin dolbordil tægäl kultura-war ozara, biniwər omaktat ozara.

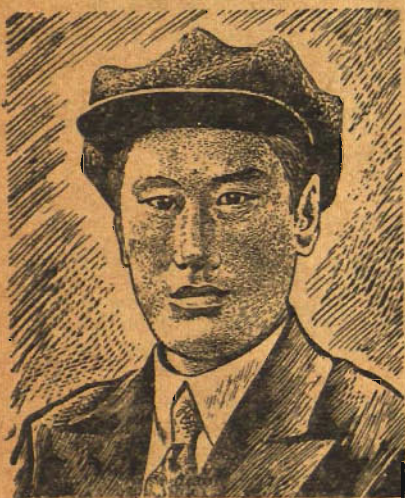
On bi tatcam.

Bi baldicaw 1909 anjanidu. Minjil amtilwi zadanil bicētin. Bi hægdiṅəkān oksa, wəjumē-cilcēw.

1929 anjanidu bi umunup-kittulē icēw. Umunupkittu brigada hægdiṅun bicēw. 1931 anjanidu urikit sowetin hægdiṅun bicēw. Tarti anjanidu icēw komsomoldula. 1932 anjanidu icēw kandidatit partijala. Tarti anjanidu minəwə rajonji ozarin komitetin uṅcēn, alaguwdaw dolborjil tægəl instituttutin. Tikin bi alaguwzam Leningrattu.

Munṅidu instituttuwun huṅtutikir tægəl alaguwzara. Bu alaguwzaraw: lucadidu turəndu, matematikadu (taṅudu), istorijadu (on nonon tægəl biniwətin), geografijadu (idu ekumal tægəl biṅəriwətin, ewa nuṅartin ozariwətin), taduḱ huṅtuldu.

Dərumkikittu kinowa icətcərəw, ikənzərəw. Żuga bu gorottu Lugadu dərumkiciliṅnərəw.

Kələwul.

Bi baldicaw 1910 anjanidu ṅəṅṅə. Minəwə aminmi, əninmi ajat irgitcētīn, urəlduli, jaṅilduli nulgiktəzənəl. Aminmi minəwə hujukundukiw ajat wəjuktədəw, alaguzanḱin.

Jəgici anjanici binə, ulukilwə walcaw. Żan-digici anjanici binə, ələkəs ṅəkəwə wərit wacaw.

Umnākēn aminnunmi wəjuzənəl, cajtillaw. Aminmi togowo iladawi, spickaŋilwi garan. Spickal awsakan-dutin ekun-mal dukuwca. Bi hanŋuktam:

— Ami, əri on dukuwca?

Aminmi gunən:

— Bajkal.

Bi gorowo icəcim, gunim:

— Bal-kal.

Taduk bi gunim:

— Ami, bi tatigaciŋnam dukundu.

Taduk ŋəŋŋə 1926 anŋanidu begawa alagumnidu Komaricindu tatcaw, upkatwa saməkilwə salcaw.

Taduk ŋan zurduli anŋanilduli begawa tatiga acin-man acinŋikittu tatcaw.

Tatiksa, mənəkēn əwənkilwə dukuwundu alagul-caw.

Umundu ŋəŋŋənidu upkatwa ilmaktalwa dukuwunma saliwkacaw.

Taduk komsomoldiwa umunupkitwə umunupiw-kəncəw.

Atirkar, ətirkər guniwkil:

— Edan Kələwulwə hukusinmuzəriwə dolcattas! Kələwul sunəwə ajat-gu alaguzanŋan?

1933 anŋanidu ŋəŋŋə bu Liŋtəkənun kolhoswa umunupiwkəncəwun gərbicit „Ge tunŋa anŋanil“. Tar kolhostula upkat ilmaktal komsomolil icətin.

Tikin tar kolhostula upkat ətirkər icəl.

Žuga 1934 anŋanidu minəwə Lenigrattula uŋcətin. Ər-də dolbordil təgəl instituttutin tatilim.

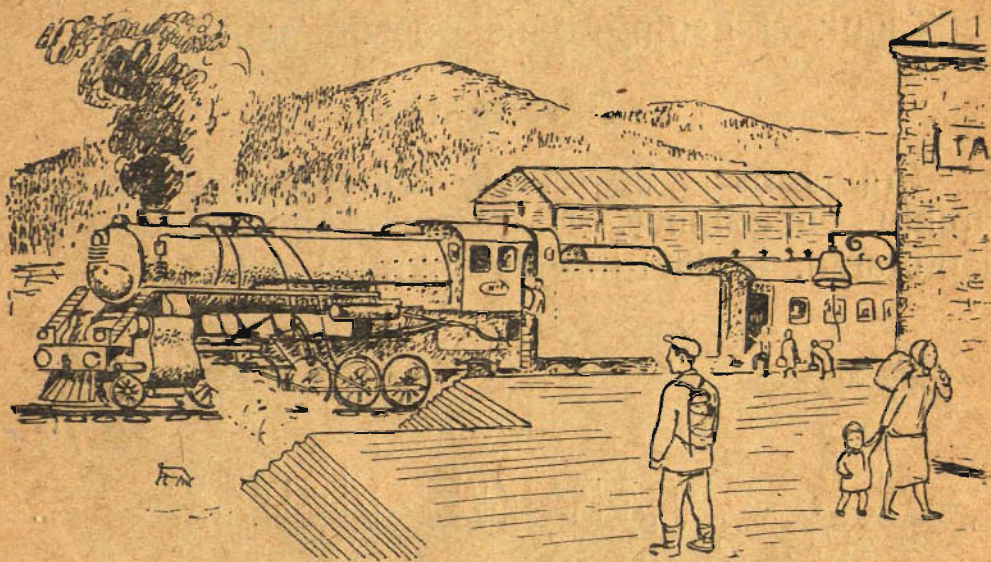
*Ilmaktal hunil, omolgil,
institutulla tatnakəllu!*

Dawlawun.

Ugāgəcin kusiawə,
Əjəgəcin əjəsinənə,
Aglan, kadam zapkadukin
Andagilti kətəllilə.
Bona sigi dojadukin
Girki — zalti kətəllilə.
Lenin gunnəwən turərwan
Illədu, səksədu cuktiranzenəl,¹
Zalasal kuḡakar
Dukuwundu tatilla.

On bi poestwa icəcəw.

Bi stancijala əməm. Stancijadu icəm kətəməmə
guləl ilatalzi zupit dapkanmucal, zolomol guləl bisi.

Taduk momawa hoktwo icəm. Tar momali hoktoli
sələl zur darasaltin nəwcəl bisi. Bi tarilwə sələlwə
icəcim, mudanmatin icədəwi.

Mudantin əsin icəwrə. Bi gunim:
— Ər ekur sələltin mudana acir?

¹ namaranzenəl.

Taduk icəm guləkərwə. Guləkər ilitcara cuşurukər ojudutin, cuşurukər sələl ojudutin ilitcara. Tarildu guləkərdu bəjəl bisi. Bi nuşarwatin okoskali icəm, so kətə bəjəl-də, asal-da bisi. Taduk icəm sələməwə ilakitwa. Tar sələmə ilakit ojogidalin saşşan juşkilin bisi. Tar saşşan juşkilin so koşnomo saşşan juşərən. Tar ilakittu zur bəjəl bisi. Taril bəjəl dərəltin-də, şaləltin-da so koşnomol. Tar bəjəl sələməwə ilakitwa ilazawkil.

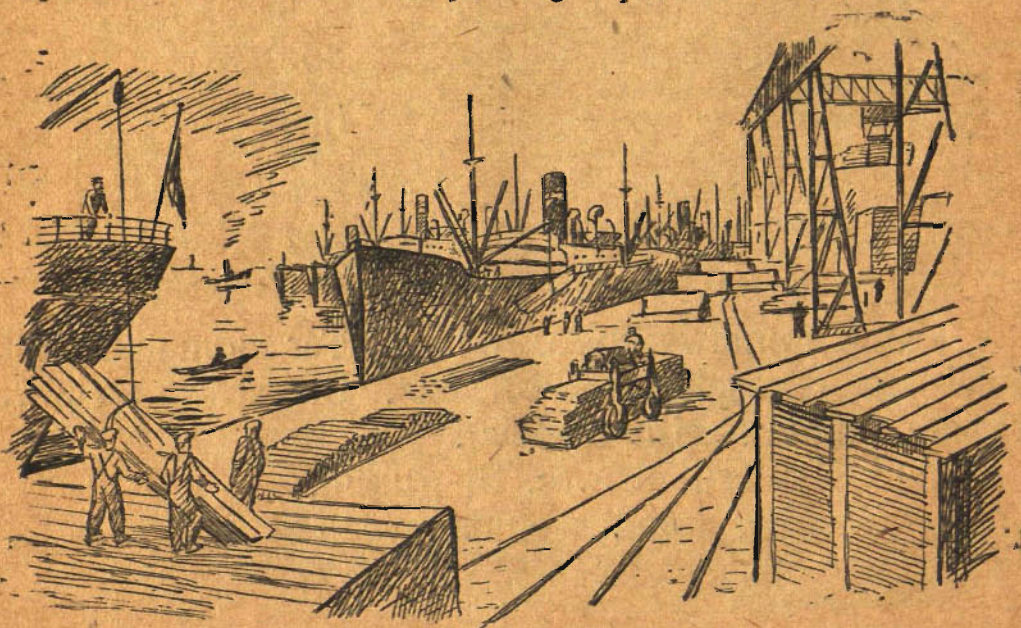
Bi tadu ilitcana, upkatwa icətcəw. Tar ilitcarakiw, sələmə ilakit kunillan. Bi şələlīm. Tar kuniksa: tuk-tuk-tuk, puk-puk-puk şənəşinən. Taduk icəcəw, guləkər upkat şənəşinə. Bi zalduwi şuncəw: şarşurgaşalla.

Mindu bəjə şunən:

— Tar poest. Nuşan Habarowsktula şənəşərən. Taduk bi Leningrattula poezdit şənəcəw.

Port Igarka.

Bira Enisej Sowettidu Umunupindu upkattuk biralduk həşditməş. Bira Enisej İşinipculə lamula daptutaran. Əşilə Enisejdu işinipcu dət bişin.

1929 anjanidu Sowetti əjəsi ədu ijinipcudu dattu portwa olcan.

Tunjadu anjanildu nuğun zavodil, fabrika, zur elektrostancijal, radiostancija owcal.

Omakta gorot owca. Ər gorot gərbin „Igarka“.

Tikin Igarka so həgdi port.

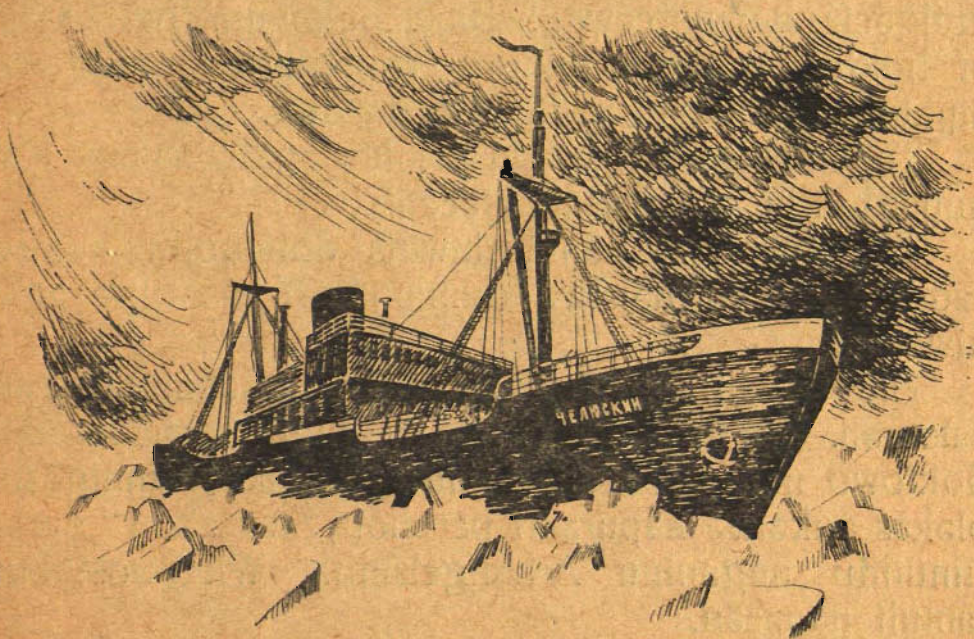
Həgdil, hujukur parohodil Enisejduli ɣənəktəzərə. Igarkala lamudil parohodil əməwkil. Tar parohodil ematanəlwə towarilwa əməwuwkil, kətəwə molwa ɣənəktəwwətcərə. Igarkadu 22 tisical iləl bizərə.

Igarka dagadun sowhos bisin. Ər sowhos Igarkadu bizərildu iləldu ukumnidiwə zəptiləlwə, kartofelwa tadék huɣtulwə zəptiləlwə buzərən. Sowetti əjəsi gorodu Dolborddu omaktalwa zavodilwa, gorodilwa, hoktolwə ozarən.

Sowetti əjəsi dolbordildu təgəldu bələrən, bokondotin Sowetti Umunupin zuləgulwən təgəlwən. Sowetti əjəsi Dolborddu socialismuwa ozarən.

„Celuskin“ ɣənərin.

Sowetti Umunupin həgdi. Nuğandun huɣtutikir bajar kətə bisi. Ərilduk bajarduk gorodu dolborddu

„Celuskin“ hokton.

kətə bisi. Dolborgidadu agil, urəl, dətıl. Agildu, urəldu, dətıldu hoktol acır. Tarit ɣənəkıt dolborgidala so urgəpcu.

Dolbordu socializmuwa ozara, tartiki kətəwə təwuwə ɣənəwzənəl, kətə bəjəl ɣənəzərə. Biraldulı həgdıl parohodıl albawkil ɣənəzəmi. Bıraɣıl hoktol əcəl ələkir bisi. Huɣtulə hoktolo bakawka. Targacın hokto— lamudi hokto bisin.

Ucələ bəjəl saɣkitin, Bagdamaduk lamuduk Wladıwostoktula lamudi hokto bisiwən. Dolbordu İɣınıpcu lamu bisiwən saɣkitin.

Ər İɣınıpcudu lamudu anɣanı upkatwan zukəl, urəlgəcır əjənmətcəwkil. Bəjəl zukəlnun ɣorcazanal, ər hoktoli ɣənəmuzəɣkitin. Nuɣardutin əɣəsijə acın bıɣkın, həgdıl parohodıl acır bıɣkitin.

Təgəmər əɣəsın ərıldu bəjəldu əɣkın bələrə. Kətə nuɣarduktin ər lamudu əjəcətın.

Təgəmər əɣəsın əɣkın hiwına, dolbordılwa bajarwa sadawı. Nuɣan bəjəlwə dunnəɣduwı bızərilwə əɣkın hiwına.

Ələ sowetti əɣəsın mənɣıwı dunnəɣmı bajarwan salzərən. Ələ rewolucija ocalan İɣınıpcuwə lamudiwə hoktowo nırə. 1932 anɣanıdu bəlsewikil nuɣnıgəzıtın ələkəs zukəlwə kapurzari parohot „Sıbirjakow“ gərbici umundu zugaıdu Arhangelstuk Wladıwostoktula lamuli ɣənəcən.

Dolbordiwa lamudiwa hoktowo wakacan.

Ər hokto əcə ajat saliwra bicən.

1933 anjanidu sowetti əjəsin parohodit „Celuskin“, bəjəlwə uqçən, İjnipcuwə lamudiwə hoktowo ajat saldatin.

Parohottu upkat bəjəl nuqnimninin kommunist girki Smidt bicən. Züganidu parohot „Celuskin“ Leningrattuk gənəsincən.

Gorowo parohot „Celuskin“ zükəl sigdäləldulitin gənəzəcən. Hadildun parohot murəlin ələ həgdil zükəl, urəlgəcir biqkitin. Təli parohot bəjəlin zükəlwə porukit sukcalcatin, züləski gənəzədəwər. Taduk Cukcadiwa dunnəwə iscatin.

Cukcadi dunnə dagadun həgdiməməl zükəl bicətin. Gorowo „Celuskin“ zükəlnun qorcazacan, züləski gənədəwi. Zükəl əjəsitmərit bicətin, „Celuskinma“ sukcacatin. Parohot İjnipcu lamu hərələn əjərən. Bəjəl parohottuk zükələ jurə. Upkatwa idəgəlwər zükələ juwrə.

Bikit zukədu.

Həgdildu zukədu zulwa ora, bikitkəcin.
Dunnə goro bicən. Murəli zukəl, mu.
Bəjəl dunnəlē albazacatin ɣənəzəmi.
Higisəl oraktin, zukəl zul hərgidədutin sukəwcal.
Bəjəl ɣan omaktalwa zulwa ora. Ɔi-dē əcən ɣələrə.
Upkat zoncatin, nuɣartin sowetti dunnəɣdun bizərə.
Sowetti əɣəsin nuɣarwatin bələzəɣən.

Ajatkul bəjəl mitɣidu dunnəɣdut.

Sowetti nuɣniwun Moskwaduk ajatkulwa dəgiktəm-
nilwə aeroplasalzi uɣcən. Nuɣartin gorotkula Ɔɣinip-
cula lamula dəgillə, Celuskin bəjəlwən bələdəwər.

Tala nonon okin-da əcətin aeroplasalzi dəgrə.
Dəgiktəmnil əcətin hoktowo sarə. Hokto so urgəpcu,
həgdil ədisəl ədinzəcətin. Dəgiktəmnil əcətin ɣələrə.

Həgdiwə zukəwə ista. Lapidewskij ələkəs zukəwə
istan. Nuɣan asalwə, kuɣakarwə zukəduk dunnəlē,
cukcadila „Wankarem“ gərbici bikittula aeroplanzi
dəgiwrən. Taduk huɣtul dəgiktəmnil zukəlē dəgrə.
Upkatwa bəjəlwə əməwrə.

Lapidewskij.

Tikin taril dægiktəmnil Sowettidu Umunupindu ajamamal bəjəl bisi.

Stalin mənəkən nuğardutin Lenin ordenilwan¹⁾ burən.

Sowettil təgəl okin-da ətərə ərıl dægiktəmnil gər bilwətin omğoro. Ər gər biltin: Lapidewskij, Molokow, Kamanin, Slepnew, Wodopjanow, Doronin, Lewanewskij.

Molokow.

Kamanin.

Wodopjanow.

Lewanewskij.

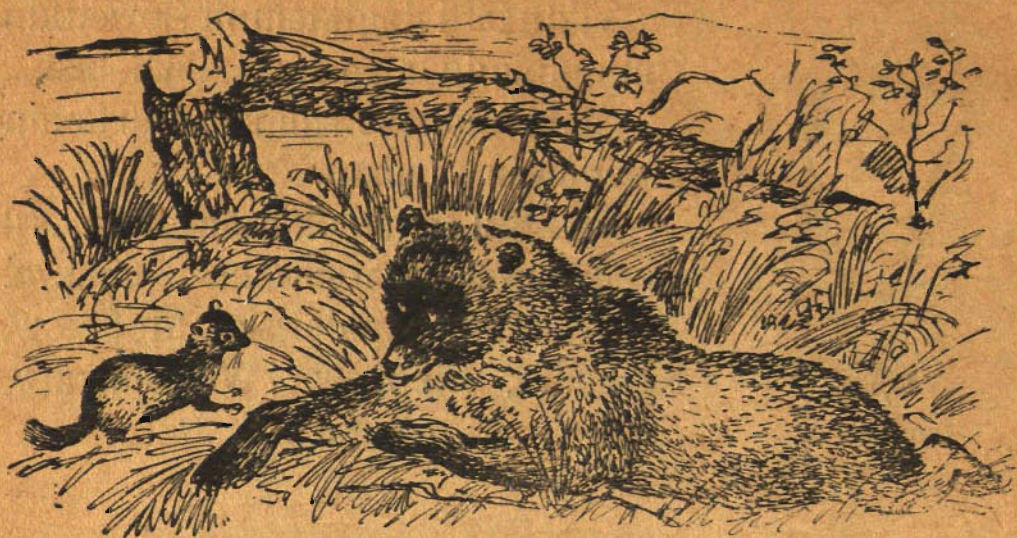

Slepnew.

Doronin.

¹⁾ Saməlkilwən.

Նօկօ ամական.

(Nimգakan)

Bira արկալին ամակա ղոնոզոթոն.

Nuյան չիկտլա չոթոթոն. Չիկտլ սո կոթո Բիճոտին.
Ամակա ալիւկսա, հուկլոսինոն.

Ամակա ղոկօ թոթոն. Ամակադուկ ղոկօ հանդուկ-
տարան:

— Ամակա, Էզաննի?

Ամակա ցոնոն:

— Բի ալիւկսա, հուկլոթոմ, չիկտլա կոթաթա չարճա.

Նօկօ ցոնոն:

— Տի թսիննի ղոլոթո Բոյոդուկ?

Ամակա ցոնոն:

— Բի Էդա ղոլոթոթոթա Բոյոդուկ? Մինդուլօ Բոյո թոթոթո-
կին, Բի նոյանման Եզոթոյա. Բի սոտ ղոլոթոթոմ հինուկիդուկ.

Նօկօ ցոնոն:

— Բի Բոյոդուկ սոտ ղոլոթոթոմ, Բոյոդուկ ղոլաթսիթսու
Բոյոդու Բին. Հինուկիդուկ Բի թսիննի ղոլոթոթո. Հինուկիա Բի
Եզոթոյա, չոթոթոթոթա.

Ամակա ցոնոն:

— Տի լոլոկիթճոննի, հինուկիդուկ ղոլաթսիթսու Բոյոդու
Բին.

Ḥəkē gunən:

— Kə, tēli si əməwkəl vəjə diljan, bi əməwuktə hinuki diljan.

Amaka gunən:

— Kə, ɲənəkəl!

Nuɲartin guldirə, ilallali əmədəwər vira zapkalan. Ḥəkē birawa soloki ɲənərən.

Nuɲan gələktəzərən hinukiwə. Nuɲan, icərən dunədu hinuki təgətcərən.

Ḥəkē ɲurmaran, hinukiwə zəwrən. Ilallali əmərən amakala. Ḥəkē icərən, amaka dilwan seraɲdu lokocol.

— Amaka guncən mintiki: vəjə dilwan əməwzə-ɲəw, vəjə nuɲanɲiwan dilwan lokoco.

Ḥəkē ɲələllən, huktilən agitki.

Təpurəkən cipicanun.

(Nimɲakan).

Təpurəkən vizərən.

Təpurəkəndulə cipica əmərən.

Cipica hanɲuktaran təpurəkənduk:

— Si ezanni?

Təpurəkən gunən:

— Bi zəptiləjəwi təlizəm, tugə] zəpiwunəwi.

Təpurəkən hanɲuktaran cipicaduk:

— Si ilə ɲənəzənni?

Cipica gunən:

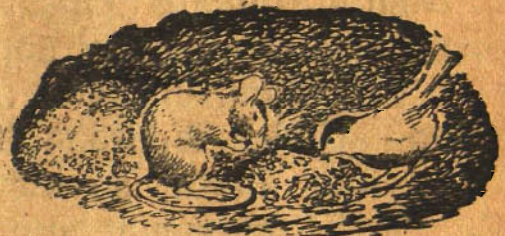
— Bi ɲan zəptiləjəwi gələktəzəm, tugə zəpiwunəwi.

Nuɲartin ulgucəmətə, umukəndu vidəwər.

Guldirə, zəptiləjəwər umukəndu təlidəwər.

Nuɲartin umukəndu təlillə. Təpurəkən so vəjɲələn, cipica vəjɲələnə acin. Nuɲartin kətəwə vəjɲərə, nu-ɲarɲitin vəjɲəɲitin tar: kulikar, ziktəl, taduk huɲtul.

Ṣugani manawullan, boloni ollan.

Nuḡartin guldirə: umukēn awdunawar ogat, ge zəptiləwər zūgugət.

Təpurəkēn awdunawi ollan, cipica zəptiləwi zūgullən. Təpurəkēn awdunma so olan.

Ilallali awdunmi ətərən. Cipica so zūgulən.

Zəpkullali nuḡartin zəptiləwər upkatwan awdundulawər zūgurə. Imannallan, tugəni oran.

Nuḡartin awdundulawər irə. Nuḡartin zəptiləwər tərəḡkəki bo-

ritta. Cipica hanḡuktaran təpurəkənduk:

— Miton zəpilzəḡət zəptiləwər—umukəndu, on-ḡu? Təpurəkēn ḡunən:

— Kə, umukəndu-də zəwḡət, ezəḡan?

Nuḡartin guldirə, zəptiləwər umukəndu zəwdəwər.

Cipica zəptiləwən nonon zəpillə.

Tugə dulinin cipica zəptilən manawra. Tədük təpurəkēn zəptiləwən zəpillə.

Təpurəkēn cipicadu zəptiləwə so hujukunmə bu-zərən. Cipica təpurəkəntiki ḡunən:

— Si mindu zəptiləwə so hujukunmə buzənni?

— Si ḡunzənni hujukun, bi ətəm-də burə. Bi zəptiləduwi mənmi ḡuḡə bisim.

Nuḡartin turəcillə, tədük kusillə.

Təpurəkēn cipica dilwan təkəḡərən. Cipica sururən, təpurəkēn əmukin əmənmurən.

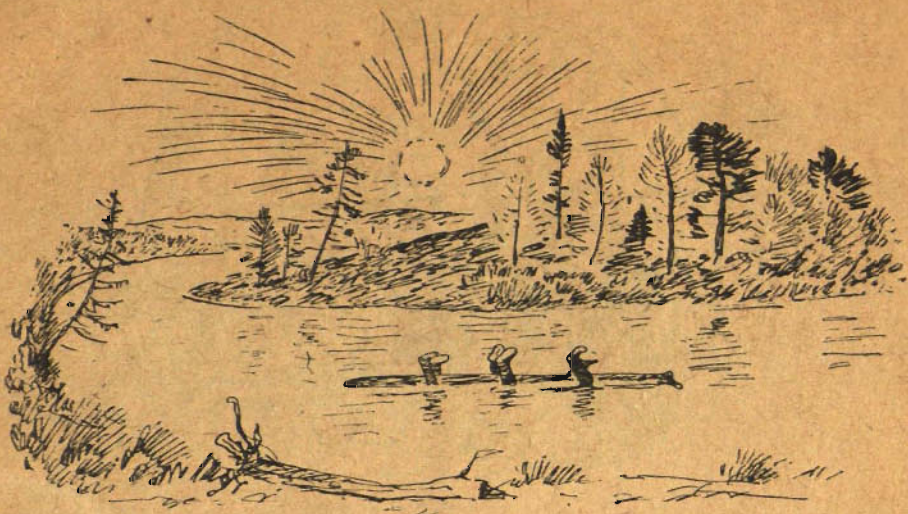
Zəptiləwi əmukin zəpillən.

ḡuḡun bəjəl.

(Nimḡakan)

ḡuḡun bəjəl sururə. ḡənəzəḡnərə, ḡənəzəḡnərə, ḡənəzənəl urədu bakara awdundu maḡiwa (amakawa).

Sukətin-məl, pəktirəwuntin-məl acin, maḡiwa wadatin.

Umukān bəjə gunən:

— Ekun əsin ɣələttə?

Ugduskallu, tadu wammer.

Umukān gunən:

— Bi əsim ɣələttə. Minəwə nikimnaliw onoktot ujkəllu. Bi ugduscalim. Onokto kurbulləkin minə iruscaņasun onoktoduk.

Ugdustan. Ugdustakin onoktoɣin kurbullan. Gir-kilin onoktoldukin irusta, girkitin nikimnan ətirgərən.

Huɣtuɣə əsi bakara əwkijə ɣələrə. Sururə.

ɣənəzənəl birawa bakara.

Umukān gunən:

— Moja hoggot, təli hədəmmer.

Mowa hogro. Golowo mudu nərə.

llani ugra golodu, gunə:

— Halgarwawun hərkəkəllu, ədəwun bururə mulə.

Gil hərkərə halgarwatin, anara goloɣmotin. Golo-ɣitin horolistan, bəjəl halgariktaltin icəwullə.

Gil sururə. ɣənəzəwkil, ɣənəzəwkil, ɣənəzənəl muwə hujuzəriwə bakara.

Gunə:

— Ədu uləzəɣət cupaja!

Uləllə. Cupaɣitin əwki siləptə.

Umukān gunən:

— Bi urkunaktə!

Mikcanən mulā. Ge vizəwki. Girkin əwki jurə.

Gunən:

— Bi mikcaniktə! Girkiw cupawa manallan.

Mikcanən. Tikin-da acir ora.

EKUN DUKUWCA.

	Стр.
Ələkəsipti hadin	3—62
Hujukur kuŋakar	63
Ajicimni	64
Sowet	65
Kooperacija	66
Ciwa	67
Orono irgiri brigada	68
Ənəlgə umunupkittu əwki bələrə	69
Əzəkəllu bəjgəlwə	70
Ŋinakin aja girki bəjədu	71
On uluki nannajan higiwkə	73
On əwənkil nonon biŋkitin	74
Hawamnil binitin təgəmər biŋəsin	76
Krestjanisal binitin təgəmər biŋəsin	77
Rewolucija amardun krestjanisal binitin	78
Oktjabrŋi rewolucija	80
W. I. Lenin	81
Lenin acin oran	82
Stalin	83
Kommunistti partija	84
Nonopti, omakta bini	84
Socializmuwa ozarap	85
Sergej Mironowic Kirow	85
Mittu, nuŋardutin	86
Asadi tirgani	87
Ələkəsipti Maj	88
Hulama armija	89
Hulama kusimni	91
Dolbordil Təgəl Instituttin	92
On bi tatcam	93
Kələwul	93
Dawlawun	95
On bi poestwa icəcəw	95
Port Igarka	96
„Celuskin“ ŋənərin	97
Bikit zukədu	100
Ajatkul bəjəl mitŋidu dunnəŋdut	100
Nəkə amakanun	102
Təpurəkən cipicanun	103
Nuŋun bəjəl	104

Цена 55 коп., переплет 25 коп.

Ответств. редактор *А. П. Козловский*
Технический редактор *И. Семенова-Тян-Шанская*
Художники: *Э. М. Кондаин К. В. Вальтер и др.*

Сдано в набор 23 сентября 1935 г. Подписано к печати 27 ноября 1935 г.
У—10 Учпедгиз 6882/л; Ленгорлит № 30938; Заказ № 1844.
Формат бумаги 72×105, Окуловской ф-ки. Тираж 5 000 экз.
Авт. листов 6³/₄. Изд. листов 6³/₄ бум. листов 3³/₈ (154280 экз. в 1 бум. листе)

Гип. «Коминтерн» и школа ФЗУ им. КИМ'а. Ленинград, Красная ул., 1.

